

บทที่ 4

ผลการวิจัยลักษณะกิจกรรมและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

กลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนา ลักษณะกิจกรรมที่ศึกษามี 3 กิจกรรม คือ ร่วมในพิธีทำบุญทางพุทธศาสนา ร่วมฟังการบรรยายธรรม ร่วมปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์ร่วม (participant observation) การสัมภาษณ์ (interview) และแบบสอบถาม (questionnaire) ซึ่งให้ประกอบในการศึกษาอาจเสนอได้ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของประชากรที่ศึกษา จะนำมาเสนอเป็นตารางสถิติร้อยละ/ ไค-สแควร์ (Chi-Square) ทั้งนี้อาศัยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS X ช่วยในการคำนวณ มีอยู่ในตารางที่ 1-5 เท่านั้น เพื่อดูว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 3 กลุ่ม เข้าร่วมในกิจกรรมแตกต่างกันหรือไม่

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานข้อที่ 1-2 ซึ่งวิเคราะห์ความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการยอมรับเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ปัจจัยด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพของพระสงฆ์เจ้าอาวาส ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำ ปัจจัยด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ดูจากตารางที่ 9-25 ซึ่งจะนำมาเสนอเป็นตารางสถิติร้อยละ

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของประชากรที่ศึกษา เป็นข้อมูลที่เกี่ยวกับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนาซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ รายละเอียดในการวิเคราะห์มีดังนี้

ตารางที่ 1 ร้อยละของเพศที่เข้าร่วมกิจกรรมเมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม
3 กลุ่ม

เพศ	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	วิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
ชาย	35.0	37.0	42.0	38.0
หญิง	65.0	63.0	58.0	62.0
รวม	100.0	100.0	100.0	
$\chi^2 = 1.10357$ $df = 2$ $Sig = .5759$				

จากตารางที่ 1 พบว่า เพศของการเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนาทั้ง 3 กิจกรรม จำนวน 300 คน เพศหญิงเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนาร้อยละ 62.0 เพศชายเข้าร่วมในกิจกรรมมีร้อยละ 38.0 เพศหญิงเข้าร่วมมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 24.0 ผลจากการทดสอบค่าความสัมพันธ์ทางสถิติ โดยใช้ Chi-Square test พบว่าเพศไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติอย่างมีระดับนัยสำคัญที่ .05

ตารางที่ 2 ร้อยละของช่วงอายุเมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3 กลุ่ม

อายุ	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ปฏิบัติวิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
น้อยกว่า 25 ปี	3.0	7.0	5.0	5.0
25 - 35	20.0	27.0	26.0	24.3
36 - 45	14.0	29.0	19.0	20.6
46 - 55	27.0	22.0	24.0	24.3
56 - 65	19.0	9.0	16.0	14.6
66 - 75	15.0	5.1	9.0	9.6
76 ปีขึ้นไป	2.0	1.0	1.0	1.3
รวม	100.0	100.0	100.0	
$X^2 = 18.27608$ $df = 12$ $Sig. = .1076$				

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมเป็นผู้มีช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี มีจำนวนเท่ากับช่วงอายุ 46-55 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.3 ซึ่งมีจำนวนมากกว่าในช่วงอายุอื่น ๆ สำหรับช่วงอายุที่เข้าร่วมในกิจกรรมน้อยที่สุดคือช่วงอายุ 76 ปีขึ้นไป และช่วงอายุน้อยกว่า 25 ปี จากการทดสอบค่าความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้ ไค-สแควร์ (Chi-Square) พบว่า ช่วงอายุไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติอย่างมีระดับนัยสำคัญที่ .05

ตารางที่ 3 ร้อยละของระดับการศึกษาเมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3 กลุ่ม

ระดับการศึกษา	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ปฏิบัติวิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
ต่ำกว่า ป. 4	3.0	2.0	3.0	2.6
ประถมศึกษาปีที่ 4	28.0	7.0	12.0	15.6
ประถมศึกษาปีที่ 7	8.0	3.0	6.0	5.6
ม.ศ. 3	5.0	12.0	18.0	11.6
ม.ศ. 5 หรือ ม.8	8.0	12.0	4.0	8.0
อนุปริญญา	10.0	13.0	11.0	11.3
ปริญญาตรี	34.0	39.0	35.0	36.0
ปริญญาโท	4.0	11.0	9.0	8.0
ปริญญาเอก	-	1.0	2.0	1
รวม	100.0	100.0	100.0	
$X^2 = 35.15479$ $df = 16$ $Sig. = 0.0038$				

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมเป็นผู้ที่มีระดับการศึกษา คือ จบปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่มีร้อยละ 36.0 สาเหตุที่เป็นเช่นนี้จากการยืนยันของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมว่า เมื่อได้รับฟังแนวคำสอนจากท่านเจ้าอาวาสด้วยเหตุและผล ที่เป็นเรื่องบุญ-บาป กรรมดีกรรมชั่ว ความผิดความถูก ประกอบกับความเป็นผู้มีความรู้มีความคิดที่จะตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมแนวคำสอนเหล่านี้ได้รับการยืนยันจากผู้เข้าร่วมในกิจกรรมว่า สามารถพิสูจน์ได้ถ้านำไปปฏิบัติ สำหรับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมมีจำนวนน้อยที่สุดมีร้อยละ 1 คือ 3 คน หรือ 1%

ของผู้มีการศึกษาระดับปริญญาเอก รองลงมาคือ ผู้มีการศึกษาต่ำกว่า ป.4 มีร้อยละ 2.6 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนอัมพวันเหนือ-อัมพวันใต้ สาเหตุที่ชาวบ้านมาเข้าร่วมในกิจกรรมน้อยก็เนื่องมาจาก ฐานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างยากจนจะต้องทำกิน ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มากที่สุดกว่าทั้ง 2 กลุ่มกิจกรรมสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ จากการศึกษาภาคสนามพบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) ส่วนใหญ่จะเป็นคนในชุมชนอัมพวันเหนือ-อัมพวันใต้ เมื่อถึงวันพระและวันสำคัญทางพุทธศาสนา ชาวบ้านมักนำข้าว กับข้าว ที่ลิ้มไม่ได้คือ น้ำ ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าถ้าไม่เอาน้ำไปทำบุญด้วย ชาติหน้าจะอดน้ำชาวบ้านที่เข้าร่วมในกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ และวัยกลางคน เมื่อนำกับข้าวจัดลงในสำรับของพระภิกษุสงฆ์เสร็จแล้วจะนำไปถวายพระภิกษุสงฆ์ หลังจากพระภิกษุสามเณรฉันภัตตาหารเสร็จพระภิกษุสงฆ์จะสวดมนต์ให้พร จากนั้นชาวบ้านจะนำสำรับของพระภิกษุสามเณรมาทานต่อ เมื่อเก็บล้างสำรับเรียบร้อยไม่เกินเวลา 09.00 น. ชาวบ้านจะทยอยกันกลับไปประกอบภาระกิจของแต่ละครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่จะมีอาชีพทำนา และมีการศึกษาคือประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้ที่มาทำบุญจากที่อื่น (คือคนนอกชุมชน) มีการศึกษาระดับอนุปริญญาและปริญญา)

จากการศึกษาภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ นางบุญมา (สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2534) ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) ให้ข้อคิดว่า สาเหตุที่เข้าร่วมในกิจกรรมนี้ กิจกรรมเดียวเนื่องจาก ไม่มีเวลาที่จะเข้าไปฟังธรรม หรือเข้าไปปฏิบัติวิปัสสนาฯ เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจที่ยากจนจะต้องทำมาหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง "ถ้าท้องหิว จะให้มานั่งหลับตาได้อย่างไร" ซึ่งชาวบ้านที่เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 ส่วนใหญ่ให้เหตุผลการไม่เข้าร่วมในกิจกรรมอีก 2 กิจกรรมเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจ จากการทดสอบค่าความสัมพันธ์ทางสถิติ โดยใช้ค่า Chi-Square test พบว่า ระดับของการศึกษามีความสัมพันธ์ทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนร้อยละของอาชีพหลักในการเข้าร่วมกิจกรรม

อาชีพหลัก	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ปฏิบัติวิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
รับราชการ	28.0	42.0	38.0	36.0
ค้าขาย	17.0	12.0	13.0	14.0
ทำธุรกิจส่วนตัว	9.0	11.0	9.0	9.6
เอกชน	2.0	3.0	9.0	4.6
รัฐวิสาหกิจ	3.0	7.0	2.0	4.0
ธนาคาร	3.0	6.0	7.0	5.3
บริษัท	6.0	7.0	1.0	4.6
ทำไร่ ทำนา ทำสวน	15.0	2.0	4.0	7.0
รับจ้าง	7.0	3.0	16.0	8.6
อื่น ๆ ระบุ...	10.0	7.0	1.0	6.0
รวม	100.0	100.0	100.0	

$\chi^2 = 30.51711$ $df = 18$ $Sig. = .0327$

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าประชากรที่เข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนา ทั้ง 3 กิจกรรม อาชีพที่เข้าร่วมในกิจกรรมส่วนใหญ่คือ อาชีพรับราชการมีร้อยละ 36.0 สำหรับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มีอาชีพรับราชการเข้าร่วมเพียงร้อยละ 28.0 ซึ่งต่างจากอีก 2 กิจกรรม ในขณะที่เดียวกันอาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน และผู้มีอาชีพอื่น จะเข้าร่วมในกิจกรรมที่หนึ่งมากกว่าอีก 2 กลุ่มกิจกรรม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะในวันพระหรือวันสำคัญ

ทางศาสนา คนในชุมชนจะเข้าร่วมทำบุญทางพุทธศาสนาในตอนเช้าเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากผู้มีอาชีพรับราชการจะมาประกอบพิธีกรรมในลักษณะของการร่วมทำบุญทางพุทธศาสนาไม่ได้ เพราะติดภาระกิจหน้าที่การงาน ผู้ที่เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) จึงเป็นคนในพื้นที่ แต่ผู้มีอาชีพรับราชการจะมาเข้าร่วมในการฟังธรรม และการปฏิบัติวิปัสสนาในตอนเย็นมากกว่าผู้มีอาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน จากการทดสอบค่าความสัมพันธ์ทางสถิติพบว่า อาชีพหลักมีความสัมพันธ์ทางสถิติอย่างมีระดับนัยสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ศึกษา 3 กิจกรรม ที่ระดับ .05

จากการสัมภาษณ์ ปู่ย เซย โฉม ไวยาวัจกรประจำวัดอัมพวันทราบว่าเป็น "สาเหตุที่มีข้าราชการเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนามากเนื่องจาก ในแต่ละวันพระภิกษุสงฆ์จะมิกิจนิมนต์ไปเทศน์ตามหน่วยราชการ สถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดโดยเฉพาะในกรุงเทพฯ เกิดความศรัทธาในการบรรยายธรรมจึงได้ตามมาวัดอัมพวันกันมากมาย" ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ส่วนมากผู้เข้าร่วมในกิจกรรมคือคนนอกชุมชน

ในประเทศอังกฤษ ได้มีการศึกษาวิจัยพบว่า ชนชั้นสูงและชนชั้นกลาง มีความสนใจในการปฏิบัติศาสนกิจสูงกว่าชนชั้นต่ำ Geattrey (E.W. Scobic 1975 : 127) กล่าวว่า อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบความเชื่อในทางศาสนานั้น มีความแตกต่างกันคือ ชนชั้นต่ำจะมีความเชื่อ แต่ไม่ค่อยจะได้ปฏิบัติศาสนกิจ ส่วนในอเมริกา การปฏิบัติศาสนกิจระหว่างชนชั้นมีความแตกต่างกันเล็กน้อย แต่ชนชั้นที่มีการปฏิบัติศาสนกิจบ่อยที่สุดคือ บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับกลาง อาจจะเป็นเพราะว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับกลางมีเวลาในการปฏิบัติศาสนกิจมาก

**ตารางที่ 5 ร้อยละของรายได้ รวมเฉลี่ย/เดือน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้เข้าร่วม
กิจกรรม 3 กลุ่ม**

รายได้รวมเฉลี่ย/เดือน	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ปฏิบัติวิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
ต่ำกว่า 3,000 บาท	19.0	6.0	18.0	14.3
3,000 - 4,000 บาท	18.0	11.0	7.0	12.0
4,001 - 8,000 บาท	27.0	35.0	34.0	32.0
8,001 - 12,000 บาท	14.0	24.0	24.0	20.6
12,001 - 16,000 บาท	10.0	11.0	10.0	10.3
16,001 - 20,000 บาท	7.0	9.0	2.0	6.0
20,001 บาทขึ้นไป	5.0	4.0	5.0	4.6
รวม	100.0	100.0	100.0	
$\chi^2 = 21.42301 \quad df = 12 \quad Sig. = 0.0445$				

จากตารางที่ 5 ผลจากการศึกษาพบว่า รายได้ของครอบครัวของผู้เข้าร่วมในกิจกรรม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับกลาง 4,001-8,000 บาท เหมือนกันทั้ง 3 กิจกรรม คือมีร้อยละ 32.0 รองลงมาได้แก่ 8,001-12,000 บาท สำหรับกลุ่มร่วมฟังธรรม และปฏิบัติวิปัสสนาฯ แต่สำหรับกลุ่มทำบุญมีผู้มียาได้ต่ำกว่า 3,000 บาท ถึงร้อยละ 19 และรายได้ 3,000-4,000 บาท ร้อยละ 18 ทั้งนี้เป็นเพราะอะไรได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น กลุ่มร่วมทำบุญเป็นคนพื้นที่มากกว่า จึงมียาได้ต่ำกว่าอีก 2 กลุ่มอย่างเห็นได้ชัด มีร้อยละ 20.6 สำหรับรายได้ของครอบครัวตั้งแต่ 20,001 บาทขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 4.6 ซึ่งเข้าร่วมในกิจกรรมน้อยที่สุด สำหรับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มีรายได้ต่ำกว่ากลุ่มอื่นคือมีรายได้ต่ำกว่า 8,000 บาท ถึงร้อยละ 64.0 ในขณะที่ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังธรรม)

มีรายได้ต่ำกว่า 8,000 บาท มีร้อยละ 52.0 และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติ วิชาชีพสนาฯ) มีร้อยละ 59.0 เมื่อนำไปทดสอบค่าความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของผู้เข้าร่วมใน กิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม พบว่า ค่า X^2 มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

Nelson G.K. (1972 : 170-177) ได้ทำการศึกษาพบว่า ทำไมบุคคลจึงเข้าร่วมกับองค์กรทางศาสนามากขึ้น คำตอบที่ได้ก็คือ ผลทางด้านจิตใจและพบว่า บุคคลที่เข้าร่วมกับองค์กรทางศาสนา มาก เป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับกลาง ส่วนบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับสูง มักจะเข้าหาองค์กรทางศาสนาในแง่ผลประโยชน์ ส่วนตนมากกว่าอย่างอื่น

ตารางที่ 6 ร้อยละของการใช้เวลาว่างเมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3 กลุ่ม

การใช้เวลาว่าง	ทำบุญ	ฟังธรรม	วิชาชีพสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
คุยกับเพื่อน	59.0	45.0	41.0	83.0
อ่านหนังสือ	78.0	81.0	82.0	80.3
ฟังเพลง ดูโทรทัศน์	63.0	62.0	58.0	61.0
กิจกรรม (บำเพ็ญประโยชน์)	43.0	29.0	30.0	34.0
ไปซื้อของ	41.0	36.0	23.0	33.3
ไปวัด	65.0	54.0	51.0	56.6
N = 300				

จากตารางที่ 6 การใช้เวลาว่างของพุทธศาสนิกชนพบว่าส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างในหลาย ๆ รูปแบบ ร้อยละ 83.0 จะใช้เวลาว่างคุยกับเพื่อน ร้อยละ 80.3 ใช้เวลาว่างสำหรับการอ่านหนังสือ ร้อยละ 61.0 ใช้เวลาว่างพักผ่อนหย่อนใจด้วยการฟังเพลง ดูโทรทัศน์

ร้อยละ 34.0 จะใช้เวลาว่างจากภาระกิจหน้าที่การงานบำเพ็ญประโยชน์ ร้อยละ 33.3 จะใช้เวลาว่างจากหน้าที่การงานไปจับจ่ายซื้อของเครื่องใช้ภายในบ้าน ซึ่งผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) จะใช้เวลาว่างไปจับจ่ายข้าวของน้อยที่สุดกว่าผู้เข้าร่วมอีก 2 กิจกรรม ร้อยละ 56.6 ใช้เวลาว่างจากภาระกิจหน้าที่การงานด้วยการไปวัดเพื่อฟังธรรม หรือเข้าร่วมวิปัสสนาฯ ณ วัดอัมพวัน

ผลสรุปลักษณะทั่วไปของประชากรที่ศึกษา พบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เข้าร่วมในกิจกรรมมากกว่าเพศชาย ช่วงอายุระหว่าง 25-35 และ 46-55 จะเข้าร่วมในกิจกรรมมากที่สุด ช่วงอายุระหว่าง 76 ปี เข้าร่วมในกิจกรรมน้อยที่สุดในช่วงอายุดังกล่าวมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งจะเข้าร่วมในกิจกรรมมากที่สุด และมีอาชีพรับราชการ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพหลักทั้ง 3 กลุ่มกิจกรรม พบว่า กิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) อาชีพรับราชการจะเข้าร่วมในกิจกรรมน้อยที่สุดกว่าอีก 2 กิจกรรม แต่อาชีพทำไร่ทำนา ทำสวน ของคนในชุมชนจะเข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มากที่สุด กว่าผู้เข้าร่วมอีก 2 กิจกรรม ส่วนเรื่องรายได้ของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมส่วนใหญ่อยู่ในระดับกลาง

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม รวบรวมจากประชาชน กลุ่ม หรือ ชุมชนได้เริ่มต้นเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนาปัจจัยที่สำคัญคือ ปัจจัยทางด้านพฤติกรรม และบุคลิกภาพในตัวพระสงฆ์เจ้าอาวาส ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำ ปัจจัยทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในการเข้าร่วมนั้น ประชาชนได้พัฒนาจิตใจเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อเสริมสร้างจิตใจให้มีคุณภาพ มีความรู้สึกผิดชอบ-ชั่วดี ซึ่งสามารถแสดงออกได้ทางกาย วาจาใจ เป็นการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง รายละเอียดในการวิเคราะห์มีดังนี้

1. ร่วมในพิธีทำบุญทางพุทธศาสนา

ตารางที่ 7 ร้อยละของการเข้าร่วมในการทำบุญทางพุทธศาสนาแยกตามกลุ่มกิจกรรม 3 กลุ่ม

ร่วมในพิธีทำบุญทาง พุทธศาสนา	ร่วมทำบุญทางพุทธศาสนา			ร่วมฟังเทศน์ฟังธรรม			ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ		
	ใช่	บางครั้ง	ไม่ใช่	ใช่	บางครั้ง	ไม่ใช่	ใช่	บางครั้ง	ไม่ใช่
-ร่วมในการทำบุญหรือวัน สำคัญทางพุทธศาสนาเช่น วันเข้าพรรษา, มาฆบูชา ฯลฯ เป็นประจำ	65.0	33.0	2.0	52.0	39.0	9.0	57.0	40.0	3.0
-ร่วมตักบาตรเป็นประจำ	40.0	46.0	14.0	31.0	53.0	16.0	36.0	55.0	9.0
-ร่วมสวดมนต์ทำวัตรเย็น	35.0	51.0	14.0	23.0	58.0	19.0	28.0	61.0	11.0
-ร่วมปฏิบัติธรรมในเรื่องของ การทำสมาธิ	40.0	49.0	11.0	29.0	53.0	18.0	53.0	36.0	11.0
-ร่วมรักษาศีล 5 อย่าง เคร่งครัด	57.0	34.0	9.0	39.0	49.0	12.0	52.0	38.0	10.0
-กิจกรรมที่จัดขึ้นมา เหมาะ สำหรับคนแก่เท่านั้น	7.0	2.0	91.0	8.0	8.0	84.0	9.0	5.0	86.0
-พิธีกรรมและกิจกรรมทาง พุทธศาสนาทำให้จิตใจสงบ ได้	94.0	5.0	1.0	91.0	6.0	3.0	91.0	5.0	4.0
-ท่านเข้าร่วมในกิจกรรม เพราะต้องการสร้างบุญให้ กับตนเอง	84.0	13.3	3.0	72.0	12.0	16.0	90.0	4.0	6.0
-วัดอัมพวันมีสัปปายะสะดวก ในการทำบุญ	100	-	-	96.0	3.0	1.0	93.0	4.0	6.0
	N = 100			N = 100			N = 100		

การทำบุญ พุทธศาสนิกชนคนไทยมีคติประจำใจอยู่ว่า "ทำบุญย่อมได้บุญ" ฉะนั้น สิ่งใดที่จะเป็นทางเกิดบุญกุศลก็นิยมทำสิ่งนั้น เพราะการทำบุญย่อมได้บุญตั้งแต่เริ่มคิด จิตใจ แจ่มใส เบิกบาน ปลื้มใจในพิธีกรรม เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยชำระจิตใจให้หมดจากความเศร้าหมอง หรือจากความโศกเศร้าได้ การทำบุญที่พุทธศาสนิกชนนิยมทำอยู่เป็นประจำคือ การทำบุญทำทาน การรักษาศีล การถวายสังฆทานซึ่งการทำบุญแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

ก. การทำบุญส่วนรวม คือ การทำบุญเป็นหมู่คณะเช่น การทำบุญวันเข้าพรรษา ออกพรรษา การทำบุญวันพระธรรมสวนะ การทำบุญเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ หรือการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาเช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น

ข. การทำบุญเฉพาะตัว คือ การนำของไปถวายพระ เช่น การถวายสังฆทาน การทำบุญวันเกิด เป็นต้น การทำบุญแบบนี้เป็นการทำบุญตามกำลังศรัทธา ได้แก่ มีจิตศรัทธา ในการทำบุญโดยไม่เดือดร้อน ไม่เสียดายทรัพย์ เป็นต้น

ในวันสำคัญทางพุทธศาสนาซึ่งมีการกำหนดเป็นประจำ ในแต่ละเดือนเช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา พุทธศาสนิกชนนิยมทำบุญประจำปีเรียกว่า ทำบุญ ส่วนรวมการประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนามีการเวียนเทียน มีการบรรยายธรรม การทำบุญเลี้ยงพระ เป็นต้น จากตารางที่ 7 พุทธศาสนิกชนจะเข้าร่วมในกิจกรรมเป็นประจำ ของกลุ่มที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 65.0 และจะเข้าร่วมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาเป็นบางครั้ง เนื่องจากติดภาระกิจคิดเป็นร้อยละ 33.0 และสำหรับผู้ที่มาวัดเฉย ๆ โดยที่ไม่ได้เข้าร่วม กิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 2.0

ส่วนการเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มที่ 2 คือร่วมฟังการบรรยายธรรมผู้เข้าร่วมใน กิจกรรม จะทราบข่าวการทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนาจากกำหนดการที่มีคคทหายกได้แจ้ง ไว้บนกระดาน และจะเข้าร่วมทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนาคิดเป็นร้อยละ 52.0 และจะ เข้าร่วมในกิจกรรม เป็นบางครั้งหมายถึงว่างจากภาระกิจการงานคิดเป็นร้อยละ 39.0 พวก

ที่มาที่เกี่ยววัดหรือมาหาพระภิกษุเพียงอย่างเดียวมิได้เข้าร่วมในกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 9.0

ส่วนการเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มที่ 3 คือร่วมปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ประกอบพบว่า ผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่ร้อยละ 71.0 ตั้งใจมาปฏิบัติวิปัสสนาฯ โดยจะเลือกวันหยุดที่เป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนา เข้าร่วมทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนาด้วยคิดเป็นร้อยละ 57.0 และจะเข้าร่วมในกิจกรรมเป็นบางครั้ง เนื่องจากมีภาระกิจในการทำงานคิดเป็นร้อยละ 40.3 และพวกที่มาที่เกี่ยววัดหรือมาหาพระภิกษุเพียงอย่างเดียวมิได้เข้าร่วมกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 3.0 ซึ่งพระภิกษุวิสุทธิคุณกล่าวว่า การทำบุญที่มีผลานิสงส์มากต้องประกอบด้วย 3 ประการคือ

1. วัตถุสิ่งของสำหรับทำบุญวิสุทธิ
2. เจตนาของผู้ถวายวิสุทธิ
3. พระภิกษุ สามเณร เป็นผู้วิสุทธิ

วัตถุสิ่งของสำหรับทำบุญวิสุทธิ หมายถึง บัจฉัยที่นำมาจับจ่ายซื้อหาวัตถุสิ่งของนั้น ต้องเป็นเงินที่ได้มาด้วยการประกอบสัมมาอาชีพ เกิดจากหยาดเหงื่อแรงงานของตนเองโดยตรงและเมื่อทำไปแล้ว ไม่กระทบกระเทือนสภาพเศรษฐกิจของตนเอง หรืออาจเป็นสิ่งที่นำมาทำบุญนั้น มิได้เบียดเบียนชีวิตคนและสัตว์เช่น ฆ่าสัตว์มาทำบุญ เป็นวัตถุสิ่งของสมควรแก่สมณบริโภค ไม่เกิดโทษแก่พระภิกษุสามเณร

เจตนาของผู้ถวายวิสุทธิ คำว่าเจตนา คือ ความตั้งใจของผู้ทำบุญต้องบริสุทธิ์ในกาลทั้ง 4 คือ ปุณพเจตนา มีความตั้งใจก่อนจะทำบุญ มีความเลื่อมใสศรัทธาไม่เสียดายข้าวของเมื่อได้ทำบุญไปแล้ว มุญจนเจตนา ในขณะที่ทำบุญมีความเลื่อมใสศรัทธา มีความปลื้มปิติยินดีในการทำบุญ อปรเจตนา หลังจากทำบุญไปแล้ว 7 วันหวลระลึกถึงการทำบุญที่ล่วงมาแล้ว มีความปิติโสมนัสในบุญกุศลนั้นไม่มีความเสียดาย อปราปรเจตนา แม้เวลาแห่งการทำบุญผ่านไปนาน หวลระลึกถึงเมื่อครั้งได้ทำบุญ ก็เกิดปิติโสมนัสในครั้งนั้น

พระภิกษุ สามเณร เป็นผู้บริสุทธิ์ คือ พระภิกษุสามเณรที่ปราศจาก รากะ โทสะ โมหะโดยสิ้นเชิงหมายถึงพระอริยบุคคล หรือ พระภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ คือ เป็นผู้กำลังปฏิบัติ เพื่อกำจัดรากะ โทสะ โมหะ ด้วยเหตุนี้ประชาชนที่มุ่งทำบุญในพุทธศาสนา จึงพิจารณาเลือกพระภิกษุ สามเณรที่เหมาะสม ดังพระบาลีกล่าวว่า "วิเจยย ทานํ ทาทพฺภํ วิเจยย ทานํ สุตตปฺปสฺสฺสํ" แปลว่า "พึงเลือกให้ทาน การเลือกให้ทาน พระตถาคตเจ้า ทรงสรรเสริญไว้แล้ว"

จากการสัมภาษณ์พุทธศาสนิกชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบว่า การทำบุญเป็นศาสนประเพณีอย่างหนึ่ง ทำให้จิตใจสะอาดบริสุทธิ์และยังแสดงถึงหลักแห่งพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งเป็นการประพฤตินิยมทางศาสนาแล้ว การทำบุญยังทำให้ผู้ทำมีความสุข พระปลัดประสิทธิ์ สิริปัญญา (สัมภาษณ์ 28 เมษายน 2534) รองเจ้าอาวาสให้ข้อคิดว่า การทำบุญย่อมได้บุญตั้งแต่ใจคิด ทำให้จิตใจบริสุทธิ์ใสสะอาด ส่วนการทำบาปนั้นผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมมีความเชื่อเหมือนกันว่า การทำบาปนั้นเป็นอกุศลกรรมไม่ว่าจะกระทำด้วยกาย วาจา ใจ ย่อมเป็นการกระทำทั้งสิ้น บาปนั้นจะนำทุกข์มาให้บุคคลนั้นทั้งโลกนี้โลกหน้า

สิ่งที่เป็นลักษณะเด่นของผู้เข้าร่วมในพิธีกรรมและกิจกรรม ณ วัดอัมพวันก็คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีความรู้ เป็นคนหนุ่ม-สาวซึ่งอยู่ในวัยกำลังศึกษาหาความรู้ แต่กลับสนใจทำบุญและเข้าร่วมกิจกรรมที่พระภิกษุสามเณรเริ่มขึ้นมา เช่น การสวดมนต์ ทำวัตรเย็น การฝึกสมาธิ ฯลฯ วิบูลย์พร อรรถากร (สัมภาษณ์ 23 พฤษภาคม 2534) ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 เป็นประจำ ให้เหตุผลของการเข้าร่วมว่า การร่วมทำบุญในกิจกรรมทางพุทธศาสนานั้น ประโยชน์ที่ได้รับก็คือ ทำให้เกิดความสุขกายสบายใจ บางครั้งช่วยลดความกดดันหรือลดความเครียดในจิตใจได้ และที่สำคัญ มีความประทับใจความเป็นระเบียบเรียบร้อย สงบ สะอาดของวัดอัมพวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์ทุกรูปในวัดมีการวางตนได้อย่างเหมาะสมกับสถานภาพของพระสงฆ์ ทำให้น่ากราบไหว้ บูชา และเมื่อถึงวันพระหรือวันนักขัตตฤกษ์ จะมีผู้เข้าร่วมทำบุญในกิจกรรมและพิธีกรรมทางพุทธศาสนาอย่างมาก โดยไม่ได้

นัตหมาย สิ่งนี้เป็นความพร้อมเพรียงของผู้เข้าร่วมกิจกรรม มองดูแล้วทำให้เกิดความศรัทธา
อยากจะทำร่วมในกิจกรรมดังกล่าวตลอดไป และยังได้พบปะสังสรรค์กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม
อีกด้วย

การตักบาตร คือ การที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปนำข้าว กับข้าว ของหวาน หรือผลไม้
ใส่บาตรพระภิกษุสงฆ์ สามเณร ก่อนใส่บาตรนิยมอธิษฐานสิ่งของหรือปัจจัยเหล่านั้นว่า
"สุทินันถ วัชเต เมทานัง อาสะวกชะยะวะกัง โหตุ" แปลว่า ข้าพเจ้าถวายทานดีแล้ว ขอจง
หมดสิ้นจากอาสวกิเลสเกิด หลังจากการใส่บาตรชาวบ้านนิยมกรวดน้ำ เพื่ออุทิศผลบุญกุศลให้กับ
ผู้ล่วงลับไปแล้ว ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 คือ เข้าร่วมในการทำบุญ
ทางพุทธศาสนาผู้เข้าร่วมนิยมนำมาทำบุญตักบาตรเป็นประจำคิดเป็นร้อยละ 40.0 ซึ่งมากกว่า
ทั้ง 2 กิจกรรม คือร่วมฟังการบรรยายธรรม และจะเข้าร่วมในกิจกรรมเป็นบางครั้ง คือจะ
เข้าร่วมก็ต่อเมื่อว่างจากภารกิจในการทำงานคิดเป็นร้อยละ 46.0 พวกที่มาวัด แต่ไม่ได้เข้า
ร่วมกิจกรรมใด ๆ คิดเป็นร้อยละ 14.0 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 คือ
เข้าร่วมฟังเทศน์ฟังธรรม และฟังการบรรยายธรรม รวมทั้งการร่วมในการทำบุญตักบาตร
จากการสังเกตการณ์ร่วม และการสัมภาษณ์พบว่า ร้อยละ 31.0 ที่เข้าฟังการบรรยายธรรม
หรือมาเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์วิสุทธินุญ แก่ไขปัญหาชีวิตให้เป็นประจำ โดยจะทราบพิธีการในวัน
สำคัญทางพุทธศาสนาจากท่านเจ้าอาวาส หรือทราบพิธีการจากป้ายประกาศหมายกำหนดการ
ของวัด และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมเป็นบางครั้งที่ว่างจากภารกิจการทำงานคิดเป็นร้อยละ 53.0
สำหรับพวกที่มาวัดเพื่อมาเที่ยววัดหรือมาวัดเพื่อมาหาพระภิกษุสงฆ์เพียงอย่างเดียวคิด
เป็นร้อยละ 16.0 เมื่อเทียบกับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 คือเข้าร่วมปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน
จากการสังเกตการณ์ร่วมพบว่า ผู้เข้าร่วมจะเลือกวันที่ตรงกับวันหยุดราชการ ซึ่งเป็นวันสำคัญ
ทางพุทธศาสนาเข้าปฏิบัติธรรม และจะเข้าร่วมทำบุญตักบาตร คิดเป็นร้อยละ 36.0 ผู้เข้า
ร่วมจะเข้าร่วมเป็นบางครั้งถ้าว่างจากภาระกิจการทำงานคิดเป็นร้อยละ 55.3 ซึ่งใกล้เคียง
กับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 และสำหรับผู้ที่มาวัดเฉย ๆ ไม่ได้มาเข้าร่วมในกิจกรรมใด ๆ
คิดเป็นร้อยละ 9.0

การสวดมนต์ ไม่ว่าจะเป็นการสวดมนต์ทำวัตรเย็นหรือสวดมนต์ก่อนเข้านอน เป็น การปฏิบัติศาสนกิจง่าย ๆ ที่สำคัญไม่ต้องเสียทรัพย์สิน ที่พระภาวนาวิสุทธิคุณมักแนะนำให้ พุทธศาสนิกชนนำไปปฏิบัติ สามารถปฏิบัติได้ในบ้านของตนเองที่สำคัญ การสวดมนต์เป็นการทำ ให้จิตใจสงบ เกิดสมาธิ เนื่องจากจิตใจว่างเปล่าหมดจากความวิตกกังวลใด ๆ จะทำให้ผู้ สวดมนต์หลับสบายและรู้คุณค่าของการสวดมนต์

จากการศึกษาและการสังเกตการณ์ร่วมผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมพบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 จะเข้าร่วมสวดมนต์ทำวัตรเย็นเป็นประจำส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ในชุมชนวัดอัมพวันเหนือ-อัมพวันใต้ คิดเป็นร้อยละ 35.0 ซึ่งมากกว่าผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้พบว่า ทำให้จิตใจสงบที่สำคัญทำได้โดยไม่ต้องเสียทรัพย์สิน ส่วนคนหนุ่ม-คนสาวอัมพวันเหนือ-อัมพวันใต้ ไม่เข้าร่วมในการสวดมนต์ ทำวัตรเย็นและให้ เหตุผลของการไม่เข้าร่วมว่า ไม่มีเวลาเนื่องจากต้องทำมาหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ต้องทำไร ่ไถนา เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น อีกพวกหนึ่งคิดว่าถ้ามีโอกาสที่ว่างจากภาระกิจ หรือจะเข้าร่วม เนื่องจากเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนาจึงจะเข้าร่วมสักครั้งมีร้อยละ 51.0 ส่วนใหญ่จะเป็นคน นอกชุมชน และพวกที่มาวัดเฉย ๆ โดยที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ คิดเป็นร้อยละ 14.0

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (คือร่วมฟังเทศน์ฟังธรรมและฟังการบรรยายธรรม) ผู้ เข้าร่วมสวดมนต์ทำวัตรเย็นจริง ๆ ในกิจกรรมที่ 2 มีจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ 23.0 สาเหตุ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้ที่เดินทางมาร่วมในกิจกรรมที่ 2 ส่วนใหญ่พบว่า มาเพื่อขอคำปรึกษา ปัญหาชีวิตเช่น ปัญหาในครอบครัว ปัญหาหน้าที่การงาน ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน เป็นต้น เมื่อได้รับฟังการแก้ปัญหาในชีวิตแล้วก็จะรีบเดินทางกลับเพราะเป็นคนนอกชุมชน พวกนี้จะเข้า ร่วมในกิจกรรมเป็นบางครั้งเนื่องจากติดภาระกิจหน้าที่การงานจึงมีร้อยละ 58.0 และผู้ที่มา วัดเฉย ๆ โดยไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ มีร้อยละ 19.0

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (คือ ร่วมปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน) ผู้ปฏิบัติจะเข้าร่วม สวดมนต์ทำวัตรเย็นมีร้อยละ 28.0 พวกนี้จะเข้าร่วมในกิจกรรมเป็นบางครั้ง เมื่อมีโอกาส

อำนวยการเช่นเข้าร่วมเนื่องจากเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนา มีร้อยละ 61.0 ซึ่งสูงที่สุดกว่า ผู้เข้าร่วมทั้ง 2 กิจกรรม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ผู้เข้าร่วมได้รับอิทธิพลคำสั่งสอนของท่านเจ้าอาวาสว่า การทำให้จิตสงบไม่มีวิธีใดปฏิบัติได้ดีเท่าการปฏิบัติวิปัสสนาฯ และยังได้รับอานิสงส์สูงสุดอีกด้วย และพวกที่มาวัดแต่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมมีร้อยละ 11.0 ซึ่งการสวดมนต์มีผลทางด้านจิตใจคือ เมื่อสวดมนต์เสร็จจะต้องแผ่เมตตาด้วยความรัก ความปรารถนาดี มีเมตตาให้กับบุคคลอื่น และสามารถรักษาจิตใจให้สงบเป็นสมาธิชั่วคราวในขณะที่กำลังสวดจะมีอานิสงส์มาก ทำให้ผู้สวดมีจิตใจที่บริสุทธิ์

การทำสมาธิ เป็นการสร้างพลังจิตให้เกิดขึ้น หลักเกณฑ์ในการทำสมาธินั้นมีขั้นตอนผูกพันกับเรื่องการรักษาศีล 5 หรือศีล 8 เพื่อกำหนดมาตรฐานการประพฤติในทางที่ติงามไว้ในจิตใจ บุคคลที่ทำสมาธิมักจะเป็นผู้ละเว้นจากการกระทำชั่ว เพราะผู้กระทำชั่วนั้นจิตใจย่อมไม่เป็นสุข เกิดความวิตกกังวล จิตใจไม่สบาย ผลของการปฏิบัติสมาธินั้นให้ผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลทางตรงนั้นพระภิกษุทศิณฺฑ์กล่าวว่า จะเป็นการโน้มน้าวจิตใจให้กระทำแต่ความดี มีสติสัมปชัญญะรู้เท่าทันสภาวะจิตของตน ไม่ให้ถูกรอบงำด้วยความยินดียินร้ายไปตามอำนาจของกิเลส ฯลฯ ผลทางอ้อมคือ ทำให้เป็นคนสุขุมรอบคอบ คิดพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยเหตุและผล ผลจากการศึกษาผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมพบว่า ผู้เข้าร่วมปฏิบัติสมาธิในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) คิดว่าจะร่วมปฏิบัติในเรื่องของการทำสมาธิมีร้อยละ 40.0 และจะเข้าร่วมปฏิบัติสมาธิบ้างเป็นบางครั้งมีร้อยละ 49.0 และผู้ที่มีเที่ยวชมวัดไม่ได้มาเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ มีร้อยละ 11.0

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังการบรรยายธรรม) ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมนี้จะไม่สนใจปฏิบัติสมาธิซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้ และผลจากการศึกษาพบว่า มีเพียงร้อยละ 29.0 ที่สนใจปฏิบัติสมาธิซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุดกว่าผู้เข้าร่วมทั้ง 2 กิจกรรม-สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ จากการสัมภาษณ์และจากการสังเกตการณ์ร่วมพบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 ส่วนใหญ่มาวัดเพื่อมาหาท่านเจ้าอาวาสให้ช่วยแก้ปัญหาในชีวิต มาเพื่อให้ท่านเจ้าอาวาสรักษาโรค เป็นต้น แต่จะปฏิบัติธรรมบ้างในบางโอกาสมีร้อยละ 53.0 และพวกที่มาวัดเฉย ๆ เช่นมาเพื่อเที่ยวชมวัด

มีร้อยละ 18.0

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) ผู้เข้าร่วมในกลุ่มนี้จะสนใจปฏิบัติสมาธิจริง ๆ มีร้อยละ 53.0 ซึ่งมีมากที่สุดกว่าผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรม และจะเข้าร่วมปฏิบัติสมาธิบางเป็นบางโอกาส เช่น ว่างจากภาระกิจหน้าที่การงาน หรือเข้าร่วมในกิจกรรมเพราะเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนา มีร้อยละ 36.0 และพวกที่มาวัดเฉย ๆ แต่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมมีร้อยละ 11.0 (การปฏิบัติสมาธิดูรายละเอียดภาคผนวก)

การรักษาศิลปะ เป็นหลักคำสอนของศาสนาที่เน้นให้บุคคลรู้จักใช้กฎเกณฑ์ในการควบคุมความประพฤติของตนให้เหมาะสมกับสภาพสังคม การรักษาศิลปะส่งผลให้กระทำแต่ความดี ละเว้นความชั่วได้ พระภิกษุชาวอินเดียกล่าวว่า ศิลปะ หมายถึง ความปกติของกายวาจา ทั้งการยืน เดิน นั่ง นอน เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเป็นปกติเรียบร้อย ถูกต้อง งดงาม ประเภทของศิลปะมีศิลปะ 5 สำหรับคฤหัสถ์ทั่วไป ศิลปะ 8 เรียกรักษาอุโบสถ ศิลปะ 10 สำหรับสามเณร ศิลปะ 227 สำหรับพระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น วิธีการรักษาศิลปะ ผู้ถือศิลจะต้องปฏิบัติตามประเภทของศิลปะ เช่น ศิลปะ 5 คือ

1. เว้นจากการฆ่าสัตว์
2. เว้นจากการลักทรัพย์
3. เว้นจากการประพฤตินิन्दในกาม
4. เว้นจากการพูดเท็จ
5. เว้นจากการดื่มสุราเมรัย

ผู้รักษาศิลปะ ถ้าล่วงละเมิดศิลข้อใดถือว่าศิลขาด ซึ่งพระภิกษุชาวอินเดีย กล่าวว่า การรักษาศิลปะผู้รักษาย่อมได้รับอานิสงส์ดังนี้

1. ศิลปะทำให้ปราศจากเวรภัย
2. ศิลปะทำให้ถึงความดับทุกข์ได้
3. ตายย่อมเข้าถึงสุคติ (โลกสวรรค์)

4. เป็นผู้ไม่หลงทำกาลกริยาคือไม่หลงตาย

ศีลจึงเป็นหลักของความประพฤติ ผู้ละเมิดศีลย่อมได้รับผลดี-ชั่วตามกฎหมายแห่งกรรมของการกระทำแต่ละบุคคลโดยมีจิตเป็นตัวสะสมบุญ บาป กรรม ก็เลสไว้ในจิตใจของแต่ละบุคคลจากการศึกษาภาคสนามพบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมคือ ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมจะรักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัด มีร้อยละ 57.0 ซึ่งมากที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้จากการศึกษาภาคสนามพบว่า นิธิกรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนามีส่วนก่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนเกรงว่าจะมีอันเป็นไป ประกอบกับแนวคำสอนของท่านเจ้าอาวาสที่นำเอาหลักของพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 มาประยุกต์ใช้คือ การหลีกเลี่ยงความประพฤติที่เป็นช่องทางของความเสื่อม คือ หลีกเลี่ยงจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม การพูดโกหก และการดื่มสุรายาเมา ซึ่งถ้าผู้ใดปฏิบัติครบศีล 5 แล้ว จะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน แต่ก็มีบางกลุ่มคิดว่า บางครั้งก็ไม่สามารถรักษาศีล 5 ได้ครบ มีร้อยละ 34.0 และพวกที่ไม่คิดว่าจะรักษาศีล 5 เลย มีร้อยละ 9.0

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังการบรรยายธรรม) ผู้เข้าร่วมในกลุ่มนี้ คิดว่าจะรักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัดมีร้อยละ 39.0 ซึ่งน้อยที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้จากการศึกษาภาคสนามพบว่า การเข้าร่วมในการฟังธรรม ผู้ฟังจะได้รังฟังการบรรยายธรรมและสนทนาธรรม ซึ่งผู้เข้าร่วมในกิจกรรมนี้จะโยงประเด็นปัญหาชีวิตของแต่ละบุคคลเพื่อให้ท่านเจ้าอาวาสแก้ ซึ่งในแต่ละวันจะมีผู้เข้าร่วมในกิจกรรมนี้มากมาย และที่สำคัญ ถ้าบิดามารดา เป็นผู้รักษาศีล 5 หรือให้ความสนใจเรื่องของศาสนา หรือเข้าร่วมในพิธีกรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนาเป็นประจำแล้ว ก็จะมีผลทำให้บุตรและสมาชิกในครอบครัวในความสนใจตามไปด้วย แต่ก็มีบางกลุ่มคิดว่่าก็ไม่สามารถรักษาศีล 5 ได้ครบมีร้อยละ 49.0

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) ผู้เข้าร่วมในกลุ่มนี้ คิดว่าจะรักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัดมีร้อยละ 52.0 บางพวกคิดว่าไม่สามารถรักษาศีล 5 ได้ครบมีร้อยละ

38.0 พวกที่คิดว่าไม่ได้รักษาศีล 5 เลยมีย้อยละ 10.0 และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมมีความคิดเห็นคล้ายกันว่า การเข้าร่วมในพิธีทำบุญทางพุทธศาสนามีได้เหมาะสม สำหรับคนแก่เท่านั้น คนหนุ่ม-คนสาวก็สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมได้เหมือนกันทั้ง 3 กิจกรรม

จากการศึกษาภาคสนามในกิจกรรมทางพุทธศาสนาทั้ง 3 กิจกรรม พบว่าผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มีความคิดเห็นว่า พิธีกรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนาทำให้เกิดความสุขเป็นการสร้างบุญให้กับตนเองมีร้อยละ 94.0 ซึ่งมีความเชื่อมากที่สุดว่าทั้ง 2 กิจกรรม สาเหตุที่มีความเชื่อเช่นนี้ เพราะผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 ส่วนใหญ่จะได้พบเห็นลักษณะกิจกรรมที่น่าศรัทธากราบไหว้ อีกด้านหนึ่งมองได้ว่าพิธีกรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนาสร้างความเชื่อและค่านิยมในเรื่อง "การทำบุญ" พร้อมทั้งการสอดแทรกหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมีสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนให้เกิดความผูกพัน สัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นคือ การประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมที่เกี่ยวกับคนซึ่งหนีไม่พ้นวัฏจักรของชีวิตก็คือ การเกิดแก่เจ็บตาย การแต่งงาน การบวชขาด พิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ สลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปในแต่ละรอบปี เช่น การทำบุญเนื่องวันขึ้นปีใหม่ วันตรุษสงกรานต์ เป็นต้น

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (คือ ร่วมฟังการบรรยายธรรม) และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) มีความคิดเห็นที่เท่ากันคือ มีร้อยละ 91.0 ทั้ง 2 กิจกรรม

ความคิดเห็นในเรื่องการเข้าร่วมในกิจกรรม เพราะต้องการสร้างบุญให้กับตัวเอง จากการศึกษภาคสนามในกิจกรรมทางพุทธศาสนาทั้ง 3 กิจกรรม ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มีความคิดว่า เข้าร่วมในกิจกรรมเพราะต้องการสร้างบุญให้กับตนเองมีร้อยละ 84.0 และคิดว่าเข้าร่วมในกิจกรรมด้วยสาเหตุอื่นมิใช่เพื่อต้องการสร้างบุญให้กับตนเอง มีร้อยละ 13.0 สำหรับพวกที่มาวัดโดยมิได้เข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ มีร้อยละ 3.0

สำหรับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (คือ ร่วมฟังการบรรยายธรรม) มีความคิดเห็นว่า สาเหตุที่เข้าร่วมกิจกรรมเพราะต้องการสร้างบุญให้กับตนเอง มีร้อยละ 72.0 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุดกว่าผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรมสาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมนาน ๆ จะมาวัดสักครั้ง เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัวก็จะเดินทางมาหาท่านเจ้าอาวาสให้ท่านช่วยแก้ปัญหาชีวิตให้ และจะนำจุดปัจจัย - เครื่องถวายสังฆทานมาถวายแก่ท่านเจ้าอาวาส ด้วยความคิดว่า ต้องการสร้างบุญให้กับตนเอง เพียงหวังเพื่อให้หมดจากความทุกข์ ความโศก หรือแม้แต่ให้โรคร้ายไข้เจ็บหายเป็นปกติ มีจำนวนเล็กน้อยเท่านั้นคือร้อยละ 12.0 ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเพราะต้องการสร้างบุญให้กับตัวเอง สำหรับพวกที่มาวัดเจยมิได้มาเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ มีร้อยละ 16.0

สำหรับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (คือร่วมปฏิบัติวิปัสสนา) มีความคิดเห็นว่า สาเหตุที่เข้าร่วมกิจกรรมเพราะต้องการสร้างบุญให้กับตนเองจริง ๆ มีร้อยละ 90.0 ซึ่งมากที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้จากการศึกษาภาคสนามพบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมนี้ได้รับอิทธิพลจากคำสั่งสอนของท่านเจ้าอาวาส ซึ่งผู้เข้าร่วมเชื่อกันว่า การปฏิบัติธรรมมีอันสูงส่งที่สุด โดยผู้ปฏิบัติสามารถรักษาโรคร้ายไข้เจ็บที่มีอยู่ในตัวของตัวเองออกไปได้ ซึ่งแนวคำสอนนี้ผู้ปฏิบัติสามารถพิสูจน์ได้ หรือแม้แต่การอุทิศบุญกุศลให้แก่ผู้มีพระคุณหรือผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เพราะการกำหนดจิตให้มีสมาธิเป็นหนึ่งเดียว ไม่คิดฟุ้งซ่านในเรื่องอื่น ในขณะที่จิตจะบริสุทธิ์ใสสะอาดแผ่เมตตาไปให้ใครก็จะได้รับความเมตตาปราณีตอบ ซึ่งผู้ปฏิบัติเชื่อกันว่าเมื่อปฏิบัติแล้วจะได้บุญสูงสุด ร้อยละ 4.0 คิดว่าเข้าร่วมในกิจกรรมเพราะต้องการสร้างให้กับตนเอง ซึ่งน้อยที่สุด และพวกที่มาวัดเจย ๆ โดยไม่ได้มาร่วมกิจกรรมใด ๆ มีร้อยละ 6.0

นอกจากนี้ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งจากการศึกษาภาคสนามผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมพบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มีความคิดว่า วัดอัมพวันมีสิ่งพิเศษ คือ ความสะอาดสบาย เช่น มีสถานที่จัดพิธีกรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนาเพียงพอแก่ผู้ที่มาเข้าร่วมในกิจกรรม ตลอดจนมีอาหารที่ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมจะได้รับประทานฟรีอย่างเพียงพอ รวมถึงความสะอาด สงบ ร่มรื่น ของ

วัดเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้เดินทางมาพบเห็นแล้วต้องกลับมาอีก ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 มีความคิดเห็นเช่นนี้ร้อยละ 100

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังการบรรยายธรรม) มีความคิดว่าวัดอัมพวันมีสัปปายะสะดวกในการทำบุญมีร้อยละ 96.0 สำหรับบางคนก็คิดว่าที่มาวัดไม่ได้นึกถึงเรื่องสัปปายะสะดวกมีร้อยละ 3.0 และพวกที่มาวัดเฉย ๆ โดยไม่ได้มาเข้าร่วมในกิจกรรมใด ๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องสัปปายะมีร้อยละ 10

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) มีความคิดว่าวัดอัมพวันมีสัปปายะสะดวกมีร้อยละ 93.0 และคิดว่าบางครั้งก็สะดวก บางครั้งก็ไม่สะดวกมีร้อยละ 4.0 และผู้ที่มาวัดเฉย ๆ โดยไม่มีความรู้สึกใด ๆ มีร้อยละ 6.0

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงพุทธศาสนา จึงเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ดังที่ กิริติ ศรีวิเชียร (2526 : 1) ซึ่งกล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 หน้าที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนนั่นเองเป็นจุดเน้น คือ ประชาชนอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ด้วยปัจจัย 4 เป็นการให้วัดดูแล พระสงฆ์จะตอบแทนด้วยการให้ธรรม คือ การแสดงธรรม การเทศน์ การบรรยายธรรม การปฏิบัติธรรมให้เป็นตัวอย่าง เมื่อประชาชนเลื่อมใสศรัทธามีความเชื่อทางพุทธศาสนา จะทำให้มีการรวมตัวกันในเวลาที่มีพิธีกรรมหรือกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่ง Durkheim มองว่า กิจกรรมที่มีการกระทำร่วมกัน เป็นสถานที่เกิดความรู้สึกนึกคิดทางศาสนา

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม" ของเจียมพงศ์ วงศ์ธรรม (วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519) พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับศีลธรรมและศาสนา ในลักษณะที่พระสงฆ์เป็นผู้เผยแพร่ธรรมะ เพื่อพัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยการสอนให้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน พัฒนาวัด และมีส่วนร่วมในวัดสำคัญทางพุทธศาสนา ในด้านการสงเคราะห์ประชาชนพบว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำทางพุทธศาสนาโดยให้คำแนะนำ ปรึกษาปัญหาชีวิต และการพัฒนาจิตใจ สงเคราะห์ประชาชนด้วยการให้ยืมของเครื่องใช้ จัด

สถานที่พักผ่อนภายในวัด ทั้งยังเป็นผู้รักษาโรคอีกด้วย

ผลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามพบว่า การที่ประชาชนเข้าร่วมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษาออกพรรษา เนื่องมาจากประชาชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา เมื่อถึงวันสำคัญทางพุทธศาสนาจะมีการเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมอย่างพร้อมเพรียง สาเหตุหนึ่งพบว่า เข้าร่วมในกิจกรรมเพื่อต้องการสร้างบุญกุศล เพื่อแสวงหาความสงบสุขแห่งจิตใจ ด้วยการทำบุญบริจาคทาน ฟังการบรรยายธรรมเนื่องจากต้องการปลดเปลื้องความทุกข์ที่มีอยู่ในจิตใจ และด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน จากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (คือ ร่วมทำบุญทางพุทธศาสนา) พบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมเลือกทำบุญกับพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดี - ปฏิบัติชอบ มีความบริสุทธิ์ในเรื่องของศีล และกิจกรรมที่พระสงฆ์กระทำอยู่ต้องเป็นประโยชน์ต่อประชาชน โดยให้เหตุผลของการเลือกพระสงฆ์ในการทำบุญว่า ร่วมทำบุญกับพระภิกษุที่มีศีลบริสุทธิ์แล้ว ผลบุญย่อมถึงผู้ที่เรารู้สึกว่าบุญกุศลให้ คือทำบุญแล้วไม่สูญเปล่า ซึ่งวรรณภา โปธ์ เตี้ย (สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2534) ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) กล่าวว่า การทำบุญเหมือนกับการทำทาน ถ้าได้ทำบุญกับพระภิกษุวิสุทธิตุณแล้ว ผลบุญที่ได้คือความสุขใจ การค้าขายดีขึ้น แต่ที่สำคัญ เงินที่ทำบุญไปนั้นจะต้องบริสุทธิ์คือ ทำไปแล้วไม่กระทบกระเทือนครอบครัวจึงได้บุญเต็มที

จากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (คือ ร่วมฟังการบรรยายธรรม) ผู้เข้าร่วมเกือบทั้งหมดมีความคิดเห็นคล้าย ๆ กันกับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 ว่า การทำบุญทำทานหรือการเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนา ทำให้จิตใจสงบได้ มนัส พันธุ์ศุภร (สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2534) ผู้เข้าร่วมในการทำบุญ มีความคิดว่าการทำบุญเหมือนกับการให้ ยิ่งให้ยิ่งมา และถ้าได้ทำบุญกับพระสงฆ์ที่มีความบริสุทธิ์ของที่ทำบุญนำเอาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ พระสงฆ์สวดให้พรกับผู้ที่ทำบุญ พิธีกรรมนี้ทำให้เกิดความสุขอิมใจสบายใจ การทำบุญถวายสังฆทานโดยไม่เฉพาะเจาะจงผู้รับ การกรวดน้ำภายหลัง ทำบุญก็เป็นการสอนให้รู้จักแบ่งปันส่วนบุญ หรือคุณความดีของตนให้แก่ผู้อื่นหรือผู้ล่วงลับไปแล้ว แต่สิ่งสำคัญ ถ้าจะทำบุญต้องทำตามกำลังศรัทธา อมรเทพ สุขุมณี (สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2534)

ผู้เข้าร่วมในการทำบุญ กล่าวถึงการทำบุญว่า จะทำบุญก็ต่อเมื่อมีจิตศรัทธาในการทำบุญขึ้นมา
ทำ ที่สำคัญทำไปแล้วไม่เสียดายทรัพย์สินและไม่เดือดร้อนครอบครัวจะได้บุญมาก

2. ร่วมฟังเทศน์ฟังธรรมหรือฟังการบรรยายธรรม

พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่จะ เข้าร่วมในการฟังการบรรยายธรรมตามโอกาสอันควร
เช่น วันพระธรรมสวนะ วันชัตตฤกษ์ คือ วันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา
วันเข้าพรรษา จากการฟังผู้ฟัง ย่อมได้รับอานิสงส์จากการฟัง 5 ประการ คือ

1. ย่อมได้ฟังในสิ่งที่ไม่เคยฟัง
2. สิ่งที่เคยฟังแล้วแต่ยังไม่เข้าใจชัด ย่อมเข้าใจสิ่งนั้นชัด
3. บรรเทาความสงสัยได้
4. ทำความเห็นให้ถูกต้อง
5. จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส (อง. ปญจก. 22/ 202 /282)

ตารางที่ 8 ร้อยละของการไปวัดเพื่อฟังธรรมเมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3 กลุ่ม

ไปวัดเพื่อฟังการ บรรยายธรรม	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	เฉลี่ยร้อยละ ของผู้เข้าร่วม 3 กิจกรรม
ไป	77.0	81.0	79.0	79.0
ไม่ไป	22.0	19.0	21.0	21.0
รวม	100.0	100.0	100.0	

จากตารางที่ 8 พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่จะพึงธรรมตามโอกาสที่จะมาถึง เช่น ในวันพระธรรมสวนะหรือวันสำคัญทางพุทธศาสนา โดยพุทธศาสนิกชนบางส่วนจะไปพึงธรรมที่วัดหรือไม่ก็พึงธรรมตามสถานที่ที่จัดให้มีการบรรยายธรรมเกี่ยวกับธรรมะ ซึ่งงานเหล่านี้ พุทธศาสนิกชนจะนิมนต์พระสงฆ์มาเทศ ส่วนการไปพึงธรรมที่วัดอัมพวันทั้ง 3 กิจกรรม มีร้อยละ 79.0 และสำหรับผู้ที่ไปวัดด้วยจุดประสงค์อื่นไม่ได้ไปวัดเพื่อพึงธรรมทั้ง 3 กิจกรรมมีร้อยละ 21.0 สาเหตุที่เป็นเช่นนี้จากการสัมภาษณ์พบว่า เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีพระสงฆ์เป็นตัวแทนของศาสนา พิธีกรรมและกิจกรรมมีบรรยากาศแห่งความศักดิ์สิทธิ์ ถ้าผู้เข้าร่วมกระทำด้วยความศรัทธา ด้วยความเชื่อถือ ในพิธีกรรมนั้นก็ก่อให้เกิดผลดีขึ้นในชีวิตได้

ตารางที่ 9 ร้อยละของการเข้าวัดเพื่อไปทำบุญเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3 กลุ่ม

ไปวัดเพื่อทำบุญ	ร่วมทำบุญ	ร่วมพึงธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	เฉลี่ยร้อยละของผู้เข้าร่วม 3 กิจกรรม
ไป	97.0	94.0	93.0	94.6
ไม่ไป	3.0	6.0	7.0	5.3
รวม	100.0	100.0	100.0	

จากตารางที่ 9 การไปวัดเพื่อทำบุญทางพุทธศาสนาทั้ง 3 กิจกรรมมีร้อยละ 94.6 และมาวัดมิได้มีจุดประสงค์จะทำบุญมีร้อยละ 5.3 พิศมัย ฝอยสุวรรณ (สัมภาษณ์ 7 กันยายน 2534) กล่าวว่า เมื่อมาครั้งแรกได้พบพระภิกษุ สามเณรเช่น การแต่งกาย การวางตนได้

เหมาะสมกับสภาพทำให้หน้ากราบไหว้ ที่สำคัญประทับใจท่านเจ้าอาวาสที่มีความห่วงใยทุกคนที่มาวัดคือท่านเจ้าอาวาสจะให้ทุกคนได้ทานอาหารที่ทางวัดจัดไว้บริการฟรี และประทับใจความเป็นกันเองของท่าน ทำให้คิดอยู่ตลอดว่า ถ้าจะทำบุญจะต้องนึกถึงท่านและนึกถึงวัดอัมพวัน

ตารางที่ 10 ร้อยละของผู้ไปวัดเพื่อขอคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3 กลุ่ม

ไปวัดเพื่อขอคำแนะนำ	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	เฉลี่ยร้อยละของผู้เข้าร่วม 3 กิจกรรม
ไป	37.0	31.0	32.0	33.3
ไม่ไป	63.0	69.0	68.0	66.6
รวม	100.0	100.0	100.0	

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้ท่านเจ้าอาวาสแก้ไขปัญหาชีวิตให้ทั้ง 3 กิจกรรม มีร้อยละ 33.3 จากการศึกษาภาคสนามพบว่า เรื่องที่พุทธศาสนิกชนมาปรึกษามากที่สุดคือ ปัญหาในครอบครัว มาวัดเพื่อให้ท่านเจ้าอาวาสรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ และมาปรึกษาเรื่องหน้าที่การงาน สำหรับร้อยละ 66.6 มาวัดด้วยจุดประสงค์อื่น ๆ เช่นมาเพื่อขอเครื่องกลางของคลัง มาวัดเพื่อขอพิมพ์สวดข้าวของเครื่องใช้จากวัด ฯลฯ และที่มาวัดเพื่อปฏิบัติธรรมจริง ๆ มีน้อยมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ

การที่พุทธศาสนิกชนเข้าร่วมในการปฏิบัติศาสนกิจ คือร่วมฟังการบรรยายธรรม และมาวัดเพื่อทำบุญทางพุทธศาสนา นักทฤษฎีและผู้ทำการศึกษาทางด้านศาสนาและจริยธรรม ส่วนมากเชื่อว่า สาเหตุที่ทำให้พุทธศาสนิกชนหรือเด็ก ให้ความสนใจทางด้านศาสนาและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมาก ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ในครอบครัว นับตั้งแต่สภาพทางกายและจิตใจ การปฏิบัติของบิดา-มารดาต่อพุทธศาสนา ซึ่งเด็กสังเกตเห็นและรับรู้มา อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อเด็กนั้นก็คือ วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ได้รับจากผู้ปกครองนั่นเอง เพราะถือว่า บิดา-มารดา หรือญาติพี่น้องของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนาส่วนมาก เป็นผู้เข้าร่วมทำพิธีกรรมและกิจกรรมกับทางวัดอัมพวันเป็นประจำ และเป็นผู้ที่รู้จักและใกล้ชิดกับพระภิกษุสงฆ์ด้วย

ในทางสังคมวิทยาจัดว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด และมีความสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มมากที่สุด ครอบครัวมีหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ตลอดจนอบรมให้เด็กรู้และปฏิบัติตามระเบียบประเพณีต่าง ๆ ตามที่บิดา-มารดาได้กระทำมา ครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกที่เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้บทบาท วัฒนธรรม บรรทัดฐาน และระเบียบประเพณีต่าง ๆ ของสังคมที่ตนอยู่ มีส่วนทำให้เด็กเหล่านี้เป็นคนดี สามารถอยู่ร่วมกับสมาชิกอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้นถ้าบิดา-มารดา เป็นผู้สนใจในเรื่องของศาสนา หรือเข้าร่วมในกิจกรรมทางศาสนาเป็นประจำแล้ว ก็จะมีผลทำให้บุตรหรือสมาชิกในครอบครัว ให้ความสนใจ ในเรื่องของศาสนาตามไปด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 ร้อยละของการเข้าร่วมฟังเทศน์ฟังธรรมและฟังการบรรยายธรรมแยกตามกลุ่ม
กิจกรรม 3 กลุ่ม

ร่วมฟังเทศน์ฟังธรรม การบรรยายธรรม	ร่วมทำบุญ			ร่วมฟังธรรม			ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ		
	ใช่	บางครั้ง	ไม่ใช่	ใช่	บางครั้ง	ไม่ใช่	ใช่	บางครั้ง	ไม่ใช่
-การบรรยายธรรมเป็นการ พัฒนาจิตใจสามารถนำมาใช้ ในชีวิตประจำวันได้	96.0	4.0	-	93.0	6.0	1.0	95.0	5.0	-
-การฟังการบรรยายธรรม เพราะท่านต้องการความ สงบทางจิตใจ	90.0	7.0	3.0	88.0	9.0	3.0	73.0	21.0	6.0
-การเทศน์เป็นภาษาบาลีของ พระสงฆ์ ไม่ก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อประชาชนเลย เพราะประชาชนไม่เข้าใจ ความหมาย	52.0	30.0	18.0	45.0	27.0	28.0	58.0	24.0	18.0
-การบรรยายธรรมของ พระภิกษุสงฆ์ที่ ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้	96.0	4.0	-	90.0	4.0	6.0	88.0	4.0	8.0
-การฟังธรรมเป็นเรื่องน่า เบื่อเหมาะสำหรับคนแก่	2.0	5.0	93.0	10.0	3.0	87.0	8.0	7.0	85.0
-การบรรยายธรรมของ พระภิกษุสงฆ์ที่ สภาวะจิตของแต่ละบุคคล เป็นอำนาจบารมีที่ประชาชน เลื่อมใสศรัทธา	94.0	5.0	1.0	82.0	8.0	10.0	90.0	5.0	5.0
	N = 100			N = 100			N = 100		

จากตารางที่ 11 ผลจากการศึกษาในกิจกรรมที่ 2 คือ ร่วมฟังเทศน์ ฟังธรรมและการฟังการบรรยายธรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมมีความคิดว่า การฟังการบรรยายธรรมจากท่านเจ้าอาวาสเป็นการพัฒนาจิตใจเพราะท่านได้นำเอาหลักพุทธศาสนาเช่น คีล 5 การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เรื่องกฎแห่งกรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มีความเชื่อร้อยละ 96.0 เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังการบรรยายธรรม) มีความเชื่อร้อยละ 93.0 และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน) มีความเชื่อคิดเป็นร้อยละ 95.0 จากข้อค้นพบดังกล่าวเห็นได้ว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมมีความเห็นอยู่ในระดับเดียวกันว่า การบรรยายธรรมของท่านเจ้าอาวาสสามารถพัฒนาจิตใจได้

นอกเหนือจากนั้น การฟังการบรรยายธรรมเพราะต้องการความสงบทางจิตใจ ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มีความเชื่อร้อยละ 90.0 ซึ่งเป็นความเชื่อที่สูงสุดกว่าผู้เข้าร่วมทั้ง 2 กิจกรรม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ กิจกรรมที่ 1 ประกอบไปด้วยพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพยำเกรงของบุคคลทั่วไป พิธีกรรมเหล่านั้นทำให้จิตใจสงบ สามารถลดความเศร้าโศกในจิตใจได้ ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังการบรรยายธรรม) มีความเชื่อร้อยละ 88.0 และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) มีความเชื่อร้อยละ 73.0 ซึ่งมีความเชื่อที่น้อยและแตกต่างกับ 2 กิจกรรมมาก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 มีความเชื่อว่า การปฏิบัติวิปัสสนาฯ เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำให้จิตใจสงบได้ด้วยตัวของตัวเอง สามารถรู้เหตุแห่งทุกข์จึงละจากความทุกข์ได้ด้วยการปฏิบัติธรรมเพียงอย่างเดียว เมื่อปฏิบัติเรียบร้อยแล้ว มีการกวาดหน้าแผ่บุญกุศลให้กับผู้มีพระคุณ ยิ่งทำให้จิตใจสงบ สบายใจ นั่นคือบุญ

การเทศน์เป็นภาษาบาลีของพระสงฆ์เมื่อเปรียบเทียบผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 มีความเชื่อว่า การเทศน์เป็นภาษาบาลีของพระสงฆ์ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนเลย เพราะประชาชนฟังแล้วไม่เข้าใจความหมาย มีความเชื่อร้อยละ 52.0 ในขณะที่ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (คือร่วมฟังเทศน์ฟังธรรมและฟังการ

บรรยายธรรม) ยังมีความเชื่อว่าการเทศน์เป็นภาษาบาลีไม่เกิดประโยชน์ต่อประชาชนคิดเป็นร้อยละ 45.0 ซึ่งมีความเชื่อที่น้อยที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ผู้เข้าร่วมในการบรรยายธรรมส่วนใหญ่มาวัดเพื่อต้องการให้ท่านเจ้าอาวาสช่วยแก้ปัญหาชีวิตให้ ประกอบกับวัดอัมพวันเป็นสำนักปฏิบัติธรรม ภายในวัดไม่มีการเรียนภาษาบาลี พุทธศาสนิกชนจึงเห็นด้วยว่าการเทศน์เป็นภาษาบาลีของพระสงฆ์ไม่เกิดประโยชน์ต่อประชาชนเพราะฟังแล้วไม่เข้าใจความหมาย และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) มีความเชื่อร้อยละ 58.0 ซึ่งมากที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม

การบรรยายธรรมของพระภิกษุที่เน้นเรื่องกฎแห่งกรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มีความเชื่อร้อยละ 96.0 ซึ่งเป็นความเชื่อที่มากที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังการบรรยายธรรม) มีความเชื่อร้อยละ 90.0 และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) มีความเชื่อคิดเป็นร้อยละ 88.0 ซึ่งเป็นความเชื่อที่น้อยที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม

เนื่องจาก การบรรยายธรรมที่ทันสมัยมีลักษณะการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสังคมปัจจุบันอย่างเหมาะสม เป็นตัวแปรสำคัญที่ประชาชนได้ฟังแล้วเลื่อมใสศรัทธา แนวคำสอนเป็นแก่นแท้หรือหัวใจของพุทธศาสนา มีลักษณะลุ่มลึกออกมาจากประสบการณ์การปฏิบัติธรรมอันยาวนานที่สอนให้เป็นคนรู้จักตนเอง สำรวจตัวเองรู้ทันกาย และจิต เมื่อทำบ่อย ๆ พระภิกษุทศิคุณกล่าวว่า จิตของเราจะสงบมองเห็นอริยสัจ 4* อันดำเนินไปตามพื้นฐานคุณสมบัติของมนุษย์คือ

*อริยสัจ 4 หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ, ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะประกอบด้วย

1. ทุกข์ คือ ความทุกข์ ขาดแก่นสารหาความเที่ยงไม่ได้
2. สมุทัย คือ เหตุแห่งความดับทุกข์, สาเหตุให้เกิดทุกข์
3. นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัดขาดดับสิ้นไป
4. มรรค คือ การนำไปสู่ความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้เข้าถึงความดับทุกข์

ศีล สมาธิ ปัญญา สิ่งที่พระภิกษุชาววิสุทธิคุณเน้นมากก็คือ "กฎแห่งกรรม" ซึ่งท่านกล่าวว่า "กต แปลว่า ต้น, กรรม แปลว่า การกระทำ" ถ้าทำดีจิตจะดันไปสู่ความดี ถ้าทำชั่วจิตใจก็ดันไปสู่ความชั่ว ลักษณะการเทศน์ของท่านออกมาแบบนี้อาจเป็นเพราะว่า หลวงพ่อท่านเป็นนักปฏิบัติ การพูด การบรรยายธรรม จึงออกมาจากหลักปฏิบัติ ที่ได้มาจากประสบการณ์จริงที่ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มีความเชื่อด้วยเหตุผลดังกล่าวร้อยละ 96.0 ซึ่งมากที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม บางคนมีความเชื่อว่าการบรรยายธรรมของเจ้าอาวาสที่เน้นในเรื่องกฎแห่งกรรมบางครั้งก็ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้คิดเป็นร้อยละ 4.0

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังการบรรยายธรรม) ผู้เข้าร่วมมีความเชื่อว่าการบรรยายธรรมของท่านเจ้าอาวาสที่เน้นในเรื่องกฎแห่งกรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีร้อยละ 90.0 และผู้ที่มีความเชื่อว่าเป็นบางครั้งการบรรยายธรรมที่เป็นเรื่องกฎแห่งกรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้บางครั้งก็ไม่สามารถนำมาประยุกต์ได้มีร้อยละ 4.0 และผู้ที่ไม่มีความเชื่อเลยมีร้อยละ 6.0 ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) ผู้เข้าร่วมมีความเชื่อว่าการบรรยายธรรมของท่านเจ้าอาวาสที่เป็นในเรื่องกฎแห่งกรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีความเชื่อร้อยละ 88.0 ผู้ที่มีความเชื่อว่าการบรรยายธรรมที่เป็นกฎแห่งกรรมบางครั้งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้มีร้อยละ 4.0 ซึ่งเหมือนกันทั้ง 3 กิจกรรมและผู้ที่ไม่มีความเชื่อเลยมีร้อยละ 8.0

การฟังธรรม ประชาชนส่วนใหญ่จะฟังธรรมตามโอกาสที่จะมาถึง เช่นในวันพระ ธรรมสวดณะ เป็นต้น โดยจะไปฟังที่วัด บางคนอาจจะคิดว่าการฟังธรรมเป็นเรื่องน่าเบื่อเหมาะสำหรับคนแก่เท่านั้น จากการศึกษาภาคสนามของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) ผู้ร่วมร้อยละ 93.0 มีเปอร์เซ็นต์สูงที่สุดกว่าผู้เข้าร่วมทั้ง 2 กิจกรรม ว่าการฟังธรรมไม่ใช่เรื่องน่าเบื่อ ไม่จำเป็นว่าจะต้องเหมาะสำหรับคนแก่เท่านั้น แต่ปัจจุบันคนหนุ่ม คนสาว ก็เข้าฟังการบรรยายธรรมมากมาย ร้อยละ 5.0 สำหรับผู้ที่มีความคิดว่าบางครั้งการฟังก็เหมาะสมสำหรับคนแก่ ร้อยละ 2.0 คิดว่าการฟังธรรมเป็นเรื่องน่าเบื่อเหมาะสำหรับคนแก่เท่านั้น

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังการบรรยายธรรม) ผู้เข้าร่วมร้อยละ 87.0 คิดว่าการฟังธรรมไม่ใช่เรื่องน่าเบื่อและมีได้เหมาะสมสำหรับคนแก่เท่านั้น ร้อยละ 3.0 คิดว่าการฟังธรรมบางครั้งก็เหมาะสมสำหรับคนแก่ ร้อยละ 10.0 คิดว่าใช่ การฟังธรรมเหมาะสมสำหรับคำแก่เท่านั้น

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) ผู้เข้าร่วมร้อยละ 85.0 คิดว่าการฟังธรรมไม่ใช่เหมาะสมสำหรับคนแก่เท่านั้น ร้อยละ 7.0 มีความคิดว่าบางครั้งการฟังธรรมก็เหมาะสมสำหรับคนแก่มากกว่าคนหนุ่ม คนสาว ร้อยละ 8.0 มีความคิดว่าการฟังธรรมคือเรื่องของคนแก่เท่านั้น

การบรรยายของท่านเจ้าอาวาสที่ล่องรู้สภาวะจิตของแต่ละบุคคล เป็นอำนาจบารมีที่ประชาชนเลื่อมใสศรัทธา จากการศึกษาภาคสนามพบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมมีความเชื่อ ร้อยละ 94.0 ซึ่งเป็นความเชื่อที่สูงกว่าทั้ง 2 กิจกรรม ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังธรรม) มีความเชื่อร้อยละ 82.0 ซึ่งเป็นความเชื่อที่น้อยที่สุด ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) มีความเชื่อร้อยละ 90.0

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 ร้อยละของผู้แนะนำหรือชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3 กลุ่ม

ใครเป็นผู้แนะนำหรือชักชวนท่าน	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	เฉลี่ย 3 กิจกรรม
ญาติที่ใกล้ชิดแนะนำ	22.0	27.0	23.0	24.0
เพื่อนแนะนำ	14.0	19.0	23.0	18.3
อ่านหนังสือ	16.0	18.0	18.0	17.3
มาเองเพราะความเลื่อมใส	48.0	35.0	36.0	40.0
ถูกบังคับมา	-	1.0	-	1.0
รวม	100.0	100.0	100.0	

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนผู้สนใจทางด้านศาสนา จะเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนาเป็นประจำแล้ว จะได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยหลักธรรม คำสั่งสอนของพระภิกษุสงฆ์ คำสอนออกมาในแนวทางพัฒนาจิตใจ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จากการศึกษาภาคสนาม ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม พบว่า จะทำให้เป็นผู้มีเหตุผล มีสติสัมปชัญญะ สุขุม รอบคอบ ทำให้รู้จักหลักการดำเนินชีวิตของตนเองโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยหลักศีล 5 แนวคำสั่งสอนเหล่านี้เมื่อนำไปปฏิบัติแล้วได้ผล จึงเกิดความรู้สึกทำให้มีการถ่ายทอดความรู้สึกที่ตนได้รับจากปากต่อปากไปสู่ญาติที่ใกล้ชิด จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม เข้าร่วมในกิจกรรมเนื่องจากญาติที่ใกล้ชิดแนะนำมีร้อยละ 24.0 เพื่อนฝูงแนะนำให้เข้าร่วมกิจกรรมมีร้อยละ 18.6 เข้าร่วมในกิจกรรมเนื่องจากอ่านหนังสือธรรมะของท่านเจ้าอาวาส ที่เกิดจากประสบการณ์ชีวิตของท่าน ที่เน้นเรื่องบุญ-บาป กฎแห่งกรรม การทำดีได้ดีจึงเกิดความรู้สึกเข้าร่วมกิจกรรม มีร้อยละ 17.3

สำหรับผู้ที่มาของเพราะความเลื่อมใสโดยที่ไม่มีผู้อื่นแนะนำให้เข้าร่วมกิจกรรม คือ ได้พบได้เห็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทางโทรทัศน์ ในรายการธรรมะวันอาทิตย์ หรือรายการแผ่นดินธรรม-แผ่นดินทองจึงเดินทางสู่วัดอัมพวันด้วยตนเองมีร้อยละ 39.6 ซึ่งเป็นตัวแปรที่สูงที่สุดของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม และที่สำคัญมีผู้ถูกบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น ถูกบิดา-มารดาบังคับ ถูกหน่วยราชการบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรม มีร้อยละ 1.0 จากการศึกษาภาคสนามพบว่า ผู้ที่ถูกบังคับให้มา มักจะให้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) เนื่องจากต้องการให้บุคคลนั้นมีสติสัมปชัญญะกว่าที่เป็นอยู่ สุขุม รอบคอบ และต้องให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดี เช่น การลด ละ เลิก อบายมุข เป็นต้น

ตารางที่ 13 ร้อยละของลักษณะกิจกรรมที่เข้าร่วมเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

3 กลุ่ม

ลักษณะกิจกรรมที่เข้าร่วม	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	เฉลี่ย 3 กิจกรรม
ร่วมทำบุญ	59.0	-	-	19.6
ร่วมฟังธรรม	-	68.0	-	22.6
ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	-	-	71.0	23.6
ร่วมทั้ง 3 กิจกรรม	41.0	32.0	29.0	35.0
รวม	100.0	100.0	100.0	

ตารางที่ 13 ร้อยละของลักษณะกิจกรรมที่เข้าร่วมเมื่อเปรียบเทียบกับ 3 กลุ่มกิจกรรม

ลักษณะกิจกรรมที่เข้าร่วม	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	เฉลี่ย 3 กิจกรรม
กระทำสมาธิ	48.0	19.0	29.0	32.0
ขึ้นอยู่กับอารมณ์และโอกาส	30.0	38.0	32.0	33.0
นาน ๆ ครั้ง	21.0	42.0	39.0	34.0
อื่น ๆ	1.0	1.0	-	1.0
รวม	100.0	100.0	100.0	

จากตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนาทั้ง 3 กิจกรรม โดยแยกตามกลุ่มกิจกรรมจะเข้าร่วมเฉพาะกลุ่มของตน คือ เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญทางพุทธศาสนา) มีร้อยละ 59.0 ซึ่งมีลักษณะเข้าร่วมน้อยที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม แต่ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 จะเข้าร่วมในการฟังธรรม ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ อีกด้วย มีร้อยละ 41.0 ซึ่งมากที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังธรรม) จะเข้าร่วมในกลุ่มกิจกรรมของตนมีร้อยละ 68.0 อีกร้อยละ 32.0 จะเข้าร่วมในการฟังธรรมและร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ สำหรับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) จะเข้าร่วมเฉพาะกลุ่มกิจกรรมของตน มีร้อยละ 71.0 ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์มากที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้จากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมในการปฏิบัติธรรมกันมากเพราะเชื่อว่า อาณิสสงฆ์แห่งการปฏิบัติธรรมเป็นบุญกุศลสูงสุด แนวทางปฏิบัติสามารถพิสูจน์ให้เห็นได้โดยการปฏิบัติเฉพาะตน เพราะแต่ละบุคคลมีกรรมที่ไม่เหมือนกัน การปฏิบัติธรรมสามารถปฏิบัติได้ทุกเพศ ทุกวัย และที่สำคัญทำได้โดยไม่ต้องเสียทรัพย์สิน ซึ่ง

สามารถสังเกตเห็นได้ชัดว่าอีกร้อยละ 29.0 จะเข้าร่วมในกิจกรรมอื่นคือฟังการบรรยายธรรม และการปฏิบัติวิปัสสนาฯ ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์น้อยที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 3 คือ กิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) จะเข้าร่วมในกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอมีร้อยละ 48.0 ซึ่งมากกว่าทั้ง 2 กิจกรรม ร้อยละ 33.0 จะเข้าร่วมในกิจกรรมได้ ต้องขึ้นอยู่กับโอกาสที่ว่างจากภาระกิจหน้าที่การงาน ร้อยละ 21.0 นาน ๆ จะเข้าร่วมใน กิจกรรมสักครั้งเพราะระยะทางห่างไกลจากวัดอัมพวันเป็นต้น อีกร้อยละ 1.0 เข้าร่วมใน กิจกรรมด้วยสาเหตุอื่น ๆ สำหรับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังธรรม) จะเข้าร่วมใน กิจกรรมอย่างสม่ำเสมอมีร้อยละ 19.0 ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์น้อยที่สุดแตกต่างไปจากทั้ง 2 กิจกรรม ร้อยละ 38.0 จะเข้าร่วมในกิจกรรมได้ขึ้นอยู่กับโอกาส ร้อยละ 42.0 นาน ๆ จึงจะมาเข้าร่วมในกิจกรรม มีเปอร์เซ็นต์สูงที่สุด ซึ่งแตกต่างจากทั้ง 2 กิจกรรม ร้อยละ 1.0 เข้าร่วมใน กิจกรรมด้วยสาเหตุอื่น ๆ สำหรับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) จะเข้าร่วม ในกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ มีร้อยละ 39.0 ร้อยละ 32.0 จะเข้าร่วมในกิจกรรมได้ต้องขึ้นอยู่กับ โอกาสที่ว่างจากภาระกิจหน้าที่การงาน ร้อยละ 39.0 นาน ๆ ถึงจะมาเข้าร่วมในกิจกรรม สักครั้ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 14 ร้อยละของการไปวัดเพื่อให้เจ้าอาวาสแก้ไขปัญหาเมื่อเปรียบเทียบกับ
3 กลุ่มกิจกรรม

ขอคำปรึกษาปัญหาชีวิต	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนา	เฉลี่ย 3 กิจกรรม
เคย	77.0	70.0	63.0	70.0
ไม่เคย	23.0	30.0	37.0	30.0
รวม	100.0	100.0	100.0	
<u>ถ้าเคยปรึกษาเรื่องใด</u>				
เรื่องการทำบุญ	34.0	25.0	24.0	27.6
การปฏิบัติวิปัสสนา	27.0	22.0	23.0	24.0
เรื่องครอบครัว	50.0	33.0	32.0	38.3
เรื่องโรคภัยไข้เจ็บ	32.0	23.0	29.0	28.0
เรื่องหน้าที่การงาน	37.0	43.0	28.0	36.0
อื่น ๆ	-	-	-	-
N = 300				

จากตารางที่ 14 ผลจากการศึกษา พบว่า ค่าเฉลี่ยของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมมีร้อยละ 70.0 ไปวัดเพื่อขอคำปรึกษาจากท่านเจ้าอาวาส และเรื่องที่ขอคำปรึกษาพบมากที่สุดคือ เรื่องปัญหาในครอบครัวมีร้อยละ 38.0 รองลงมาคือ ไปวัดเพื่อขอคำปรึกษาเรื่องหน้าที่การงานมีร้อยละ 36.0 ไปวัดเพื่อขอคำปรึกษาในเรื่องโรคภัยไข้เจ็บมีร้อยละ

28.0 ไปวัดเพื่อขอคำปรึกษาหารือในเรื่องของการทำบุญในพิธีกรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีร้อยละ 27.0 และไปวัดเพื่อขอคำปรึกษาหารือในเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนาฯ มีผู้มาขอคำปรึกษา น้อยที่สุดคือมีร้อยละ 24.0

ตารางที่ 15 ร้อยละของความเชื่อ ในคำแนะนำสั่งสอนเมื่อเปรียบเทียบกัน 3 กลุ่มกิจกรรม

ความเชื่อในคำสั่งสอน	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
เชื่อทั้งหมดด้วยเหตุผล	96.0	94.0	96.0	95.3
เชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง	2.0	4.0	4.0	3.3
ไม่เชื่อเลย	2.0	-	-	.7
ยังไม่แน่ใจ	-	2.0	-	.7
รวม	100.0	100.0	100.0	

จากตารางที่ 15 จากการศึกษาภาคสนามพบว่า การอบรมสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชน ประพฤติดี ละเว้นจากการกระทำชั่วทั้งปวง ทำให้จิตใจสะอาดบริสุทธิ์ คำแนะนำสั่งสอนที่ พระภิกษุสงฆ์เทศน์ชี้แจงต่อประชาชน จากการศึกษาร้อยละ 95.3 เชื่อในคำสั่งสอนทั้งหมด ด้วยเหตุและผล ร้อยละ 3.3 มีความคิดที่เชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง ร้อยละ 0.7 ไม่เชื่อในคำสั่งสอน ของท่านเจ้าอาวาส และร้อยละ 0.7 ยังไม่แน่ใจในคำสั่งสอนว่าเป็นจริงหรือไม่เป็นจริง

ตารางที่ 16 ร้อยละของปัจจัยด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 3 กลุ่ม

ปัจจัยของการเข้าร่วมในกิจกรรม	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนา	ค่าเฉลี่ย
<u>ปัจจัยด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพ</u>				
มากที่สุด	73.0	76.0	67.0	72.0
มาก	24.0	16.0	26.0	22.0
พอสมควร	3.0	7.0	7.0	5.6
ยังไม่แน่ใจ	-	1.0	-	.3
รวม	100.0	100.0	100.0	

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่า การเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนา ณ วัดอัมพวันปัจจัยด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพในตัวพระสงฆ์เจ้าอาวาส มีบทบาทสำคัญมากที่สุด มีร้อยละ 72.0 จากผู้เข้าร่วมทั้งหมด 3 กิจกรรม ร้อยละ 22.0 คิดว่าพฤติกรรมและบุคลิกภาพของพระสงฆ์เจ้าอาวาสมีความสำคัญมาก ร้อยละ 5.6 คิดว่าพฤติกรรมและบุคลิกภาพมีความสำคัญพอสมควร ร้อยละ 0.3 เป็นพวกที่มาวัดอัมพวันเป็นครั้งแรกยังไม่ทราบการ แนวการพัฒนาจิตใจของท่านเจ้าอาวาส

ตารางที่ 17 ร้อยละของปัจจัยด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพของผู้เข้าร่วม 3 กิจกรรม

ปัจจัยด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพ	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
มีความเมตตากรุณา	99.0	99.0	99.0	99.0
มีความเสียสละ	94.0	95.0	98.0	95.6
มีความจริงจัง	93.0	96.0	93.0	94.0
มีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ	87.0	90.0	81.0	86.0
มีความขยัน	90.0	93.0	88.0	90.0
ทุกข้อที่กล่าวมา	82.0	83.0	79.0	81.0
N = 300				

จากตารางที่ 17 ผลจากการศึกษาผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม พบว่า การที่พุทธศาสนิกชนเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใดแล้ว มีความต้องการที่จะกลับมาเข้าร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ อีก หรือเข้าร่วมในกิจกรรมเป็นประจำก็ดี มีสาเหตุหนึ่งมาจากผู้นำ Raymond J. Burby (1972 : 43-46) กล่าวไว้ว่า "ผู้นำคือ บุคคลที่สามารถชักจูงให้คนอื่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นในตัวเอง สามารถช่วยคลี่คลาย ความตึงเครียดต่าง ๆ ลงได้ และนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้"

Jame Drever กล่าวว่า "บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคลหนึ่งที่ปรากฏแก่บุคคลอื่น ลักษณะดังกล่าวเกิดจากการผสมผสานของคุณสมบัติทางร่างกาย ทางสติปัญญา ทางคุณธรรมและสังคมที่ผู้นั้นมีอยู่ จากความหมายของคำว่าบุคลิกภาพแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายคือ บุคลิกภาพภายนอก เป็นเพียงเงาหรือภาพถ่ายของบุคลิกภาพภายใน เช่น รูปร่าง การแต่งกาย

กริยาท่าทาง วาจา รวมกันแล้วเป็นภาพ (image) ของคนนั้นที่คนอื่นมองเห็น บุคลิกภาพภายใน ได้แก่ อุปนิสัยใจคอ สติปัญญาซึ่งผสมผสานกลมกลืนเป็นลักษณะของบุคคลนั้น อันเป็นบุคลิกภาพจริง ๆ ของบุคคลนั้น

ดังนั้นพฤติกรรมของเจ้าอาวาสที่น่าศรัทธาที่ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมมาแล้วต้องกลับมาเข้าร่วมในกิจกรรมอีกมีร้อยละ 99.0 ซึ่งมีจำนวนสูงที่สุดคิดว่ามีความเมตตากรุณาเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ซึ่งผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมมีความคิดเช่นเดียวกัน รองลงมาคือ ความเสียสละมีร้อยละ 95.6 ความจริงจังมีร้อยละ 94.0 ซึ่งผู้เข้าร่วมในกิจกรรมสามารถพบเห็นได้บ่อย ร้อยละ 86.0 ผู้นำต้องมีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือร้อยละ 90.3 คือความขยันขันแข็งในการทำงาน และผู้เข้าร่วมคิดว่าทุกข้อที่กล่าวมาพระภิกษุวิสุทธวิศุณมีครบทุกประการมีร้อยละ 81.3 ตัวแปรดังกล่าวนี้เป็นปัจจัยแรกคือ ความศรัทธาในพฤติกรรมและบุคลิกภาพของพระภิกษุวิสุทธวิศุณ ในการปฏิบัติ-ปฏิบัติชอบ อุทิศตนเสียสละพัฒนาจิตใจประชาชนด้วยการบรรยายธรรมที่สว่างรู้สภาวะจิตใจของแต่ละบุคคลและสามารถแก้ไขปัญหาชีวิตให้กับทุกคนที่หวังมาฟัง ตัวแปรเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมมาแล้วต้องกลับมาอีก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 18 ร้อยละของปัจจัยด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพเมื่อเปรียบเทียบ 3 กิจกรรม

คุณสมบัติของผู้มีพฤติกรรมนำศรัทธา	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
หากท่านเดือดร้อนยากลำบากทำไม ท่านคิดว่าท่านเจ้าอาวาสจะช่วย ท่าน				
เพราะท่านมีความเมตตากรุณา	96.0	94.0	94.0	94.6
ท่านมีความเสียสละ	77.0	77.0	70.0	74.6
ท่านมีความจริงใจต่อทุกคน	90.0	86.0	85.0	87.0
ท่านยังรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าได้	79.0	80.0	68.0	75.0
คำบอกเล่าต่อกันมา	25.0	22.0	18.0	21.0
ยังไม่แน่ใจ	3.0	3.0	3.0	3.0
N = 300				
ท่านเจ้าอาวาสสามารถช่วยหรือไม่				
ช่วยได้แน่นอน	88.0	86.0	89.0	87.6
ช่วยไม่ได้แน่นอน	-	-	-	-
ยังไม่แน่ใจ	12.0	14.0	11.0	12.3
รวม	100.0	100.0	100.0	

จากตารางที่ 18 ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมคิดว่า บุคคลที่มีพฤติกรรมและบุคลิกภาพนำศรัทธาจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้คือ มีความเมตตากรุณาเป็นที่

สำคัญที่เป็นเสมือนแรงจูงใจ ดึงดูดให้ผู้ที่เข้าร่วมในกิจกรรมมาแล้วต้องกลับมาเข้าร่วมในกิจกรรมอีก ซึ่งผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม มีความคิดเห็นเช่นเดียวกัน คือมีร้อยละ 94.6 ร้อยละ 74.6 คิดว่าหากเตือนร้อนยากลำบากท่านเจ้าอาวาสจะให้ความช่วยเหลือ เพราะเนื่องจากท่านมีความเสียสละร้อยละ 87.0 คิดว่าความจริงจังจริงจังต่อประชาชนทุกคนที่หวังมาฟังฟังทางใจ เป็นสาเหตุให้ท่านเจ้าอาวาสได้รับความนิยมนสูงสุด ร้อยละ 75.6 คิดว่าการหยั่งรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าของท่านเจ้าอาวาส เป็นการหยั่งรู้ด้วยปัญญาญาณ ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติวิปัสสนา ซึ่งผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม มีความเชื่อว่า ท่านเจ้าอาวาสสามารถล่วงรู้เหตุการณ์ของแต่ละบุคคลได้จริง ส่วนความเชื่อจากการบอกเล่าต่อกันมาในคุณสมบัติของท่านเจ้าอาวาสจึงเดินทางมาวัดอัมพวันมีร้อยละ 21.0 และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมแล้วยังไม่แน่ใจว่าเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ท่านเจ้าอาวาสจะช่วยเหลือได้มีร้อยละ 3.0

นิตา ชูโต (2525 : 3-30) กล่าวว่า "ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมพบว่า กิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมและศรัทธามากที่สุดคือ กิจกรรมทางพุทธศาสนา โดยให้เหตุผลของการเข้าร่วมในกิจกรรมเพราะความศรัทธา ทำให้จิตใจบริสุทธิ์คลายกังวลทั้งยังมีโอกาสพบปะเพื่อนฝูงอีกด้วย"

จิรพรรณ กาญจนจิตรา (2521 : 47) กล่าวว่า ผู้นำ เป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง อันเป็นที่ต้องการในการดำเนินงานของกลุ่ม และสามารถใช้ความรู้ที่ช่วยนำกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้นำส่วนใหญ่จะมีบุคลิกภาพเด่นชัด มีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษในชุมชนหรือในท้องถิ่นนั้น เป็นผู้ที่สามารถชักจูงใจประชาชนให้มีความคิดเห็นคล้อยตาม และลงมือทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง จนนำกลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นผลสำเร็จ

พ.ท.วิง รอดเฉย (สัมภาษณ์ 19 พฤษภาคม 2534) ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมมานานกว่า 20 ปี ปัจจุบันเป็นข้าราชการบำนาญ มีทัศนคติว่า พระภิกษุชาววิสุทธิกุล เป็นพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดี คือ เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมและบุคลิกภาพน่าเชื่อถือประกอบด้วยมีความ

เมตตากรุณา มีความเสียสละ มีความจริงใจจริงจังในการให้ความช่วยเหลือประชาชนทุกคนที่มาหาท่าน โดยมีหวังผลตอบแทน มีความกระตือรือร้นอันประกอบด้วย ความขยันขันแข็ง มีความรับผิดชอบในกิจการอันเป็นภาระกิจของพระสงฆ์ เช่น การอบรมสั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติตามสังคหวัตถุ 4 (ประยุทร ปยุตโต, 2528 : 168) ซึ่งหมายถึง พระธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์สังคม เป็นธรรมอันยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคล และประสานบุคคลให้สามัคคีธรรม โดยมี "ทาน" เป็นหลักสำคัญยิ่งของพระธรรมนี้ สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย

1. ทาน หมายถึง การให้ทั้งวัตถุทานและธรรมทานคือ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน กำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยสิ่งของ ตลอดจนการให้ความรู้ คำแนะนำสั่งสอนและให้โอกาสอันดีงามแก่คน

2. ปิยวาจา หมายถึง วาจาอันเป็นที่รักคือ การกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี กล่าวแต่วาจาอันก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่กันด้วยเหตุผล เป็นหลักฐานจูงใจให้ประชาชนนิยมยอมตาม

3. อัถถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์คือ การบำเพ็ญให้เป็นประโยชน์ และประพฤติปฏิบัติแต่ให้สิ่งที่ประโยชน์แก่ผู้อื่น และมีความคิดในทางสร้างสรรค์สังคม ตลอดจนการแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรมด้วย

4. สมานัตตา หมายถึง การกระทำตนเสมอต้นเสมอปลายก็ดี ปฏิบัติตนสม่ำเสมอต่อบุคคลทั้งหลายก็ดี การร่วมทุกข์ร่วมสุขทั้งกายและใจโดยเสมอต้นเสมอปลายกับผู้อื่นในสังคมก็ดี ตลอดจนการวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องเป็นทำทุกกรณี

นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเชื่อว่า ถ้ามีเรื่องหรือมีปัญหาชีวิตอาจเป็นในเรื่องหน้าที่การงาน หรือแม้แต่การรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ พระภิกษุสงฆ์สามารถช่วยได้เนื่จากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมให้เหตุผลว่า พระภิกษุสงฆ์เป็นพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในด้านการศึกษาปฏิบัติธรรม จนเกิดปัญญาญาณ สามารถล่วงรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าของแต่ละบุคคลได้ และสามารถรักษาโรคร้ายไข้เจ็บได้โดยเฉพาะเรื่องโรคกระดูก เพราะท่านได้เรียนวิชาต่อกระดูกกับหลวงปู่เดิม วัดหน้าต่างนอกเกจิอาจารย์ชื่อดังของเมืองไทยใน

อดีต ซึ่งผู้เข้าร่วมร่วมในกิจกรรมมีความเชื่อว่า โดยปกติแล้วท่านสามารถเพ่งมองถึงสภาวะความเป็นจริงของร่างกายมีแต่น้ำเลือด น้ำเหลืองและกระดูกโดยเฉพาะน้ำมันนมนต์ได้รับคำยืนยันจากผู้ให้ว่าได้ผล 100% แต่ต้องทาเมื่อปวดตามข้อและกระดูกเท่านั้น

สรุปผลจากการปรึกษาปัจจัยแรกของการเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนา ได้สอดคล้องกับการศึกษาของ กรรณิการ์ โอมุณเ (2526 : 43) พบว่า การกระทำตนเป็นผู้เสียสละ มีความเมตตากรุณาและให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลทั่วไปทุกกรณี เป็นเหตุทำให้ผู้นำได้รับความนิยมสูงสุด ผลการวิจัยพบว่าร้อยละ 99.0 ให้คำตอบเกี่ยวกับความมีเมตตากรุณา ให้คำตอบเกี่ยวกับความเสียสละร้อยละ 95.7 ฉะนั้นเหตุผลที่ทำให้พระภิกษุภิกษุณีได้รับความนิยมสูงสุดจากประชาชนคือ ความมีเมตตากรุณา ความเสียสละของผู้นำ

ตารางที่ 19 ร้อยละของปัจจัยด้านความเป็นผู้นำเมื่อเปรียบเทียบ 3 กลุ่มกิจกรรม

ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำ	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	100	99.0	98.0	99.0
ความสามารถมองการณ์ไกล	97.0	94.0	97.0	96.0
ความสามารถ	89.0	95.0	92.0	92.0
มีการติดต่อสื่อสารที่ดี	80.0	84.0	82.0	82.0
ทุกข้อที่กล่าวมา	75.0	80.0	80.0	78.0
N = 300				

จากตารางที่ 19 ผลจากการศึกษาปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำ ซึ่งผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมมีความคิดเห็นที่คล้ายกันมีร้อยละ 99.0 เห็นว่าความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในกิจกรรมที่ท่านเจ้าอาวาสกระทำอยู่คือ การอบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ ให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สำหรับพระภิกษุสามเณรในวัดให้เรียนทั้งแผนกธรรมและบาลีรวมทั้งปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน สำหรับคฤหัสถ์ให้หลักธรรมที่เป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนา ตลอดจนหลักธรรมของผู้ครองเรือน ในด้านวัตถุท่านได้สร้างสิ่งก่อสร้างเช่น หอประชุมสร้างไว้เพื่อประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนา หรือใช้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ศาลาการเปรียญได้สร้างแทนหลังเก่าซึ่งทรุดโทรมมากที่สำคัญศาลาหลังเก่าเล็กเกินไปไม่เพียงพอกับจำนวนประชาชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ท่านจึงได้รื้อศาลาหลังเก่าและสร้างศาลาหลังใหม่ขึ้นมา มีความโอ้อ่า กว้างขวางกว่าเดิมมีขนาดกว้าง 10 วา ยาว 25 วา ให้เพียงพอกับประชาชนที่เพิ่มมากขึ้น ภายในวัดได้สร้างหอสมุดเพื่อให้ความรู้แก่พระภิกษุสามเณรชาวบ้าน หรือผู้ที่ต้องการศึกษาหาความรู้ทุก ๆ คน ในหอสมุดมีบรรณารักษ์จบปริญญาตรีจากวิทยาลัยครูเทพสตรี จังหวัดลพบุรี มาประจำหอสมุด 2 คน ไว้คอยแนะนำหรือชักจูงให้ได้รักการอ่าน หนังสือทุกเล่มมีการจัดระบบหมวดหมู่ พระภิกษุสามเณรกล่าวว่า ท่านพยายามสร้างและพัฒนาวัดให้มีความสะอาด สะดวก สบาย มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแก่ผู้ที่เดินทางมาวัด มีที่ให้ธรรมะสะดวกเพื่อพัฒนาจิตใจประชาชน ให้มีคุณธรรม จริยธรรมเกิดขึ้นในจิตใจของประชาชนผู้เดินทางมาวัด

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 20 ร้อยละของปัจจัยด้านความเป็นผู้นำเมื่อเปรียบเทียบ 3 กลุ่มกิจกรรม

ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำ	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
ความขยันและความรับผิดชอบมากที่สุด				
มากที่สุด	84.0	78.0	89.0	83.7
มาก	15.0	19.0	9.0	14.3
พอใช้	-	1.0	2.0	1.0
น้อย	-	-	-	-
ยังไม่แน่ใจ	1.0	2.0	-	1.0
รวม	100.0	100.0	100.0	

จากตารางที่ 20 ผลจากการศึกษาพบว่า ความขยันขันแข็งในการทำงาน ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้พุทธศาสนิกชนที่เลื่อมใสศรัทธา จากการศึกษาภาคสนามและการใช้แบบสอบถามพบว่า พระภิกษุอาวาสทุกวัดมีความขยันขันแข็งในการทำงาน มีความเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยการอบรมสั่งสอนเชิงบรรยายธรรม แก่ทุกเพศทุกวัยให้กระทำตนเป็นคนดี เป็นการพัฒนาจิตของตนเองด้วยตัวของตัวเอง จนเกิดเป็นโครงการต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น เป็นตัวแปรสำคัญเป็นอำนาจบารมี (Charismatic Leadership) ที่ประชาชนเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมสามารถสังเกตเห็นได้ ความขยันขันแข็งในการทำงานของท่านเจ้าอาวาส เป็นเหตุให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมเกิดความเลื่อมใสศรัทธามากที่สุดมีร้อยละ 83.7 และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมยังไม่แน่ใจว่าท่านเจ้าอาวาสมีความขยันขันแข็งในการทำงานจริง มีเพียงร้อยละ 1.0

Ralph M. Stogdill (1961 : 6) สรุปว่า ผู้นำที่มีความสามารถทางด้านสติปัญญา มีความรับผิดชอบและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม มีความคิดริเริ่ม มีความพราดเพียรพยายามเชื่อมั่นในตนเอง มีความตื่นตัวหยั่งรู้สถานการณ์ล่วงหน้า มีศิลปะและมีความสามารถในการพูดให้คนอื่นคล้อยตาม จะเป็นที่ยอมรับชมชอบของบุคคลอื่น

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมร้อยละ 92.0 มีความเชื่อว่า ความสามารถในตัวท่านเจ้าอาวาส เป็นตัวแปรที่สำคัญอีกตัวหนึ่งที่ทำให้ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมเห็นว่า มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนา ความสามารถเหล่านั้นได้แก่ การให้คำปรึกษาแนะนำแก้ไขปัญหาชีวิต (ดูผลจากตารางที่ 18) การให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนทั่วไปและที่สำคัญ ความสามารถในการหยั่งรู้เหตุการณ์ของแต่ละบุคคล สุนีย์ พันธุ์ศุกร (สัมภาษณ์ 21 สิงหาคม 2534) ให้เหตุผลว่า การหยั่งรู้ทางท่านเจ้าอาวาสเป็นการรู้ด้วยปัญญาญาณ ว่าแต่ละบุคคลมีกรรมอะไร ควรแก้ไขอย่างไร จะทำให้การดำเนินชีวิตดำเนินไปที่ถูกต้องดีกว่าเดิมที่เป็นอยู่ เป็นความรู้ที่ไม่เคยผิดพลาดจนเป็นเหตุให้ประชาชนยอมรับ เชื่อถือ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามคำแนะนำสั่งสอนของเจ้าอาวาส จากการศึกษาภาคสนามดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การดำรงชีวิตของประชาชนในปัจจุบันตกอยู่ในสถานะที่ไม่แน่นอน ด้วยสภาพแวดล้อมเศรษฐกิจ และสังคมเปลี่ยนไป ปัญหาสังคมต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายใจ สะเทือนใจประชาชนจึงหันไปพึ่งพระภิกษุสงฆ์ซึ่งมีความปฏิบัติดีปฏิบัติชอบประกอบไปด้วยศีลาจรรยาวัตร ปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัยเป็นที่พึ่งของพวกเขาได้เมื่อยามมีทุกข์ ก็สามารถตอบสนองทางจิตใจของพวกเขาได้ดี

การติดต่อสื่อสารข่าวสารระหว่างพระสงฆ์เจ้าอาวาส กับประชาชนเป็นตัวแปรสำคัญอีกตัว (ดังตารางที่ 21) ที่ทำให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น ในวันพระ วันนักขัตตฤกษ์ ซึ่งมีการทำบุญตักบาตร การกราบไหว้บูชาพระ การสวดมนต์ การฟังเทศน์ ฟังธรรม

ตารางที่ 21 ร้อยละของผู้แนะนำให้เข้าร่วมกิจกรรมเมื่อเปรียบเทียบ 3 กลุ่มกิจกรรม

ผู้แนะนำให้เข้าร่วมกิจกรรม	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
พระภิกษุสงฆ์	49.0	36.0	27.0	37.3
ญาติพี่น้อง, คนในครอบครัว	18.0	21.0	32.0	23.6
เพื่อนที่มาวัด	20.0	33.0	34.0	29.0
มีคณายกวัด	12.0	8.0	7.0	9.0
อื่น ๆ เช่น จากหน่วยงาน	1.0	2.0	-	1.0
รวม	100.0	100.0	100.0	

จากตารางที่ 21 พบว่า การติดต่อสื่อสารมีพุทธศาสนิกชนได้รับ ร้อยละ 37.3 ได้รับฟังข่าวสารเกี่ยวกับพิธีกรรมและกิจกรรมจากตัวแทนเจ้าอาวาส ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์ที่สูงที่สุด ร้อยละ 23.6 ได้รับฟังข่าวสารจากคนในครอบครัวหรือญาติพี่น้องที่มาวัดแล้วสื่อสารต่อกัน ร้อยละ 29.0 ได้รับฟังข่าวสารจากเพื่อนที่มาวัดแนะนำให้มา ร้อยละ 9.0 ทราบข่าวสารจากมีคณายกวัด แจ้งกิจกรรมไว้บนกระดาน ร้อยละ 1.0 ทราบพิธีกรรมและกิจกรรมจากหน่วยงาน เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย เป็นต้น

จากบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ซึ่งได้จากการศึกษาภาคสนาม เป็นปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่มและจูงใจคน ไปยังเป้าหมายประการใดประการหนึ่ง เพื่อก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในการศึกษาบทบาทหรือพฤติกรรมของท่านเจ้าอาวาส ผู้วิจัยมุ่งศึกษา 2 บทบาท คือ บทบาทที่ถูกกำหนดโดยสภาพ คือ พระภิกษุสงฆ์ และบทบาทในการปฏิบัติจริง คือ เป็นผู้กระตุ้นให้ประชาชนมีการพัฒนาจิต สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นตัวแปร

หนึ่งที่ทำให้ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมมาแล้วต้องกลับมาอีก คือ

1. บทบาทที่ถูกกำหนด (prescribed role) โดยสถานภาพ คือ พระภิกษุสงฆ์ โดยดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ได้เป็นผู้ระบุความต้องการในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคือ

- 1.1 มีการเผยแพร่ธรรมะ
- 1.2 การบรรยายธรรม
- 1.3 การสงเคราะห์ประชาชนที่มีการนั่งทางด้านจิตใจ
- 1.4 การประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนา
- 1.5 การพัฒนาวัด

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (performed role) คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพคือเจ้าอาวาส มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงก็คือ พระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่สำคัญที่สามารถดึงคนหนุ่มคนสาวเข้าวัดพัฒนาคือใจเพื่อให้ออกไปเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป โดยได้ทำการพัฒนาคือใจในเรื่องเกี่ยวกับ

- 2.1 ละ ลด เลิกอบายมุข
- 2.2 ความกตัญญูทวดเวท
- 2.3 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- 2.4 ความเคารพนบถน้อมต่อผู้ใหญ่, ชื่อสัตย์บริสุทธิ์
- 2.5 การประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนา
- 2.6 การบรรยายธรรม
- 2.7 การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

Dressler & Willis (1976 : 147-148) ได้ให้คำอธิบายเรื่องบทบาทไว้ดังนี้ คือ การที่บุคคลถูกคาดหวังให้แสดงพฤติกรรมตามเป้าหมายนั้นเรียกว่า "บทบาทที่ถูกคาดหวัง" (role expectancy) และการแสดงออกทางพฤติกรรมหรือการสนองตอบต่อบทบาทที่ถูกคาดหวัง เรียกว่า "บทบาทที่ปฏิบัติจริง" (role performance) บทบาทที่ปฏิบัติจริงอาจทำได้

ครบถ้วน หรือไม่ครบถ้วนตามบทบาทที่ถูกคาดหวังก็เป็นได้

**ตารางที่ 22 ร้อยละของปัจจัยด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 3 กลุ่ม
กิจกรรม**

ปัจจัยด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
<u>วัดอัมพวันมีเส้นทาง</u>				
<u>คมนาคมสะดวก</u>				
เห็นด้วยมากที่สุด	75.0	63.0	67.0	68.3
มาก	20.0	28.0	21.0	23.0
พอใช้	4.0	9.0	9.0	7.3
ยังไม่แน่ใจ	1.0	-	3.0	1.3
รวม	100.0	100.0	100.0	
<u>ท่านอยู่ห่างไกลจากวัดไม่สามารถ</u>				
<u>ทางมาเข้าร่วมกิจกรรมได้บ่อย</u>				
เห็นด้วยมากที่สุด	28.0	27.0	26.0	27.0
มาก	11.0	17.0	14.0	14.0
พอใช้	22.0	29.0	30.0	27.0
ยังไม่แน่ใจ	2.0	10.0	6.0	6.0
ไม่เห็นด้วย	37.0	17.0	24.0	26.0
รวม	100.0	100.0	100.0	

จากตารางที่ 22 ผลจากการศึกษาพบว่า ลักษณะกายภาพและสิ่งแวดล้อมเป็นตัวแปรที่สำคัญตัวแปรหนึ่งที่ทำให้ พุทธศาสนิกชนเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนาเนื่องจาก เส้นทาง การคมนาคมในการเดินทางไปมาหาสู่ได้รับความสะดวกสบาย ผลจากการศึกษากิจกรรมทาง พุทธศาสนาทั้ง 3 กิจกรรม ร้อยละ 68.3 มีความคิดเห็นว่าเส้นทางคมนาคมของวัดอัมพวัน ไม่ว่าจะมาโดยรถส่วนบุคคล รถประจำทาง เดิน หรือแม้แต่มาทางเรือได้รับความสะดวกสบาย จำนวนร้อยละ 1.3 ยังไม่แน่ใจและไม่มีความคิดเห็น แม้ว่าระยะทางจะอยู่ห่างไกลจากวัด อัมพวันมากที่สุดประชาชนร้อยละ 27.0 คิดว่ามันไม่เป็นอุปสรรคถ้าอยากจะเดินทางมาเข้าร่วม กิจกรรมแต่ลักษณะการเข้าร่วมคงทำไม่ได้บ่อยเท่าใจต้องการ ร้อยละ 26.0 มีความคิดว่าถึง ระยะทางจะอยู่ไกลจากวัดอัมพวันก็จะเดินทางมาเข้าร่วมในกิจกรรม

ตารางที่ 23 ร้อยละของจำนวนลักษณะกายภาพที่ดีเมื่อเปรียบเทียบกันทั้ง 3 กลุ่มกิจกรรม

วัดมีลักษณะกายภาพที่ดี	ร่วมทำบุญ	ร่วมนั่งธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
เห็นด้วยมากที่สุด	86.0	71.0	75.0	77.3
มาก	11.0	20.0	14.0	15.0
พอใช้	3.0	7.0	10.0	6.7
ยังไม่แน่ใจ	-	2.0	1.0	1.0
รวม	100.0	100.0	100.0	

จากตารางที่ 23 ผลจากการศึกษาพบว่า วัดอัมพวันมีลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม ที่เจริญสบายใจ บริเวณวัดสะอาด สงบ ร่มรื่น เป็นเหตุให้ประชาชนมาแล้วต้องกลับมาวัดอัมพวัน อีกมีร้อยละ 77.3 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด มีร้อยละ 1.0 ยังไม่แน่ใจว่าวัดอัมพวันมีลักษณะกายภาพ ที่ดี

**ตารางที่ 24 ร้อยละแสดงจำนวนวัดอัมพวันมีสัปบายะสะตวกเมื่อเปรียบเทียบกันทั้ง
3 กลุ่มกิจกรรม**

วัดมีที่ให้ธรรมะสะตวก	ร่วมทำบุญ	ร่วมฟังธรรม	ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ	ค่าเฉลี่ย
เห็นด้วยมากที่สุด	83.0	64.0	63.0	70.0
มาก	14.0	29.0	25.0	22.6
พอใช้	1.0	5.0	8.0	4.6
ยังไม่แน่ใจ	2.0	2.0	4.0	2.6
รวม	100.0	100.0	100.0	

จากตารางที่ 24 ผลจากการศึกษาผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม มีความคิดเห็นว่า วัดอัมพวันมีสัปบายะสะตวกมีร้อยละ 70.0 ซึ่งมีตัวเลขสูงสุด ร้อยละ 2.6 มีความคิดว่ายังไม่แน่ใจในความสะตวกสบายที่ได้รับ เนื่องจากมาวัดอัมพวันเป็นครั้งแรก

สุจิตรา อ่อนค้อม (สัมภาษณ์ 15 เมษายน 2534) ให้เหตุผลว่า สิ่งที่น่าประทับใจภายในวัดอัมพวันคือ ภายในวัดมีการแบ่งเขตระหว่างพุทธศาสนและสังฆวาส อีกทั้งกุฏิแม่ชี และผู้ปฏิบัติธรรมจะถูกแยกออกเป็นส่วน ๆ โดยไม่ปนเปกันจะไม่เห็นพระภิกษุสงฆ์เข้ามาในเขตแม่ชีและผู้ปฏิบัติธรรม และที่สำคัญวัดอัมพวันมีที่ให้ธรรมะสะตวก และมีสถานที่การปฏิบัติสมาธิเพียงพอ ซึ่งสถานที่ปฏิบัติสมาธิสามารถบรรจุผู้ปฏิบัติธรรมได้กว่า 900 คน ทั้งวัดอุทวารสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ถูกสร้างขึ้นมาใช้ประโยชน์จริง ๆ ไม่ได้สร้างขึ้นมาเพื่อไว้ดูเล่นหรือปิดกั้นเอาไว้เฉย ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุจูงใจให้เข้าวัดอัมพวัน ถ้าใจนึกอยากจะทำบุญจะต้องนึกถึงวัดอัมพวันเป็นวัดแรกเพราะกิจกรรมที่ท่านเจ้าอาวาสดำเนินการอยู่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน

สมจิตต์ ฉายาวรกุล (สัมภาษณ์ 15 เมษายน 2534) และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมเกือบทุกคนมีความเห็นว่า เมื่อเข้าร่วมในกิจกรรมแล้วสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ห้องน้ำ-ห้องส้วม ซึ่งวัดอัมพวันมีเพียงพอกับจำนวนผู้เข้าร่วมในกิจกรรมเป็นจำนวนมาก ปุ่น เชยโณม (สัมภาษณ์ 15 เมษายน 2534) ไวยาวัจกรประจำวัดอัมพวันกล่าวว่า "ในปัจจุบันวัดอัมพวันมีห้องน้ำ - ห้องส้วมทั้งหมด 300 ห้อง ที่สร้างขึ้นมามากมายเช่นนี้เป็นนโยบายของท่านเจ้าอาวาส ที่ต้องการให้ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมได้รับความสะดวกสบายเมื่อมาแล้วจะได้กลับมาพัฒนาจิตใจของตนเองอีก ส่วนเรื่องจุดปัจจัยพุทธศาสนิกชนที่มาแล้วเห็นกิจกรรมที่เจ้าอาวาสดำเนินการอยู่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนจริง ๆ เป็นผู้บริจาค ปุ่น เชยโณม กล่าวว่า ทางวัดอัมพวันไม่เคยเรียรายผู้เข้าร่วมในกิจกรรมเลย ที่บริจาคส่วนใหญ่ศรัทธาท่านเจ้าอาวาส

สรุปผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำได้ก่อให้เกิดการเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนาของประชาชนได้แก่

1. ความสามารถ ประกอบด้วย ความมีสติปัญญา มีไหวพริบในการแก้ปัญหา มีความสามารถในการบรรยายธรรมที่หยั่งรู้จิตใจของบุคคลอื่นได้
2. ความรับผิดชอบ ประกอบด้วย ความน่าเชื่อถือ น่าไว้วางใจ มีความคิดสร้างสรรค์ ขยันขันแข็งในการทำงาน
3. ความมีสัจจะ ประกอบด้วย ความถือสัจจะพูดจริงทำจริงในทุกเรื่อง มีความเสียสละ มีความบริสุทธิ์ในเรื่องของศีล

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ร่วมปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

พุทธศาสนามีวิธีปฏิบัติเพื่อให้เกิดสมาธิเกิดญาณ คือ ความรู้แจ้งเห็นจริงด้วยปัญญาได้โดยการปฏิบัติสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน สมถกัมมัฏฐานเป็นการปฏิบัติสมาธิขั้นต้นเป็นวิธีการปฏิบัติเพื่อให้จิตใจสงบเป็นสมาธิเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติสมาธิในขั้นสูงคือวิปัสสนากัมมัฏฐานต่อไป ส่วนวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นวิธีการปฏิบัติเพื่อให้จิตใจสงบเกิดปัญญารู้เห็นและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงคือ เกิดปัญญาเห็นแจ้ง เห็นปัจจุบัน เห็นรูปนาม เห็นพระไตรลักษณ์ และเห็นมรรค ผล นิพพาน

การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นการปฏิบัติเพื่อให้เห็นสภาวะของชีวิตจริง ๆ นั้นคืออย่างไร ด้วยการพิจารณาสังเกตกายและใจของตนเองจนเกิดปัญญา รู้ชีวิตตามความเป็นจริงจนสามารถปฏิบัติต่อชีวิตและสังคมได้ถูกต้องราบรื่นไม่ก่อให้เกิดทุกข์และโทษแก่ตนเองและผู้อื่น การปฏิบัติธรรมจึงจำเป็นและเป็นประโยชน์สำหรับพุทธศาสนิกชนทุกคน หรืออาจกล่าวได้ว่าสำหรับทุกคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด ด้วยเหตุผลที่แต่ละคนต้องการความสงบสุขด้วยกันทั้งนั้น แต่ยังไม่ถูกทาง เพราะการปฏิบัติที่ถูกต้องนั้นเป็นนามธรรม ผลการปฏิบัติก็เป็นนามธรรม ซึ่งเห็นได้ยากและสัมผัสได้ยาก ผู้ปฏิบัติเท่านั้นที่จะได้ประโยชน์จากการสัมผัส

สำนักปฏิบัติธรรมมีอยู่หลายแห่งหลายอาจารย์หลายเทคนิค ในการปฏิบัติก็มีหลายวิธี เช่น สายอาจารย์มั่น สายวัดมหาธาตุ สายหลวงพ่อดปากน้ำ สายหลวงพ่อดิเรก เป็นต้น การปฏิบัติตามแนวของพระภิกษุญาณวชิโรดมวัดอัมพวัน จัดเป็นสายหนึ่งของวัดมหาธาตุ เป็นการพิจารณากาย เวทนา จิต และธรรม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงด้วยปัญญามีได้เกิดขึ้นจากการท่องจำบทเรียน บทสวด หรือบทบัญญัติต่าง ๆ ทางศาสนา แต่เกิดจากการปฏิบัติธรรมด้วยการพิจารณากายและใจ สิ่งเหล่านี้เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ระยะเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติก็แล้วแต่พุทธศาสนิกชนที่ละวันหรือว่างจากภาระกิจของตนเข้ามาปฏิบัติธรรมอาจจะเป็น 3 วัน 5 วัน หรือ 7 วัน การปฏิบัติธรรมอาจมีผลทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เกิดปัญญารู้จักผิดชอบชั่วดีมากขึ้น

เนื่องจากได้นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาตนเอง ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมในการปฏิบัติวิปัสสนาคือ สามารถนำเอาประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพ การปฏิบัติงาน ตลอดจนการดำรงชีวิตในสังคมคือ ความอดทน สมานที่ได้รับการปฏิบัติมาแล้ว จะทำให้เป็นผู้มีความอดทนต่อการล่วงเกินของผู้อื่น และสามารถใช้ปัญญาที่เกิดจากสมาธิแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พระภิกษุ วิสุทฺธิคุณ (สัมภาษณ์ 3 พฤษภาคม 2534) ให้เหตุผลของการปฏิบัติวิปัสสนาว่า ผู้ปฏิบัติจะมีสติระลึกรู้การกระทำของตนเองว่าผิดหรือถูก ทำดีหรือทำชั่ว ด้วยตัวของตัวเองแล้ว จะกลายเป็นผู้มีเหตุผล มีสติสัมปชัญญะ สุขุม รอบคอบ สามารถแยกแยะปัญหาในชีวิตประจำของตนเองและบุคคลอื่นได้ดี เมื่อฝึกจิตให้เกิดความสงบจะเกิดปัญญารู้เท่าทันความไม่แน่นอนของชีวิต สามารถดับทุกข์โศกที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ และมีความเมตตาปราณีต่อเพื่อนมนุษย์ รู้จักบุญคุณของผู้มีพระคุณ ซึ่งแนวคำอบรมสั่งสอนและผลของการปฏิบัติเหล่านี้สามารถพิสูจน์ได้จาก การปฏิบัติวิปัสสนา ผลพลอยได้จากการศึกษาอาจนำไปใช้ในพัฒนาจิตใจของประชาชน ให้บังเกิดสุขแต่ตนเองและสังคมต่อไป และที่สำคัญการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นหัวใจสำหรับบทบาทของเจ้าอาวาสที่ปฏิบัติจริงก็คือเป็นผู้กระตุ้นให้ประชาชนมีการพัฒนาทางด้านจิตใจ ด้วยการปฏิบัติธรรม (ดูวิธีปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานรายละเอียดอยู่ที่ภาคผนวก)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 25 ร้อยละของการเข้าร่วมปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานแยกตามกลุ่มกิจกรรม 3 กลุ่ม

ร่วมปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน	ร่วมทำบุญ			ร่วมฟังธรรม			ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ		
	ใช่	บางครั้ง	ไม่ใช่	ใช่	บางครั้ง	ไม่ใช่	ใช่	บางครั้ง	ไม่ใช่
-เมื่อท่านมีความกังวลหรือ ผิดหวังท่านจะปฏิบัติวิปัสสนา กัมมัฏฐาน	35.0	30.0	35.0	33.0	33.0	34.0	37.0	23.0	40.0
-การปฏิบัติวิปัสสนาฯ เป็นสิ่ง มกมาย	1.0	2.0	97.0	12.0	-	88.0	9.0	1.0	90.0
-การปฏิบัติวิปัสสนาฯ เป็น การพิจารณาสภาวะธรรม ของตนเอง	97.0	1.0	2.0	94.0	2.0	4.0	94.0	1.0	5.0
-จัดระเบียบให้ผู้เข้าปฏิบัติ รักษาศีล 8 เพื่อความสงบ ทางจิตใจ	99.0	1.0	-	95.0	1.0	4.0	94.0	1.0	5.0
-การปฏิบัติวิปัสสนาฯ ทำให้ เกิดปัญญาสามารถนำไปใช้ ในชีวิตประจำวันของตนเอง ได้	98.0	2.0	-	95.0	4.0	1.0	95.0	5.0	-
-คนที่เข้ามาปฏิบัติส่วนใหญ่ ออกหักหรือประสบความ ล้มเหลวในชีวิต	31.0	19.0	50.0	18.0	21.0	61.0	16.0	14.0	70.0
-การปฏิบัติวิปัสสนาฯ มี อันสูงสุด ทำง่าย เหมาะสำหรับทุกเพศ ทุกวัย ที่สนใจปฏิบัติธรรม	86.0	14.0	-	87.0	8.0	5.0	90.0	7.0	3.0
	N = 100			N = 100			N = 100		

จากตารางที่ 25 ผลจากการศึกษาลักษณะกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม โดยการเปรียบเทียบในการเข้าร่วมปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน พบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมเมื่อมีความกังวลหรือผิดหวังไม่สามารถหาคำตอบได้จากความรู้เดิมที่มีอยู่ว่า ความทุกข์มาจากอะไร และจะดับทุกข์ได้อย่างไร ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) ร้อยละ 35.0 คิดว่าเมื่อมีปัญหา มีความทุกข์จะมาปฏิบัติวิปัสสนาฯ ร้อยละ 30.0 คิดว่าบางครั้งเมื่อมีความผิดหวังหรือมีปัญหา ก็สามารถแก้ได้โดยไม่ได้เข้าปฏิบัติ ร้อยละ 35.0 เมื่อมีความทุกข์และผิดหวังไม่ได้เข้าปฏิบัติธรรมเลย

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังธรรม) มีร้อยละ 33.0 คิดว่าเมื่อมีความกังวลหรือผิดหวังจะมาปฏิบัติวิปัสสนาฯ ร้อยละ 33.0 คิดว่าบางครั้งเมื่อมีความกังวลใจหรือมีปัญหา ก็แก้ไขด้วยวิธีอื่นมิใช่วิปัสสนาฯ ร้อยละ 34.0 เมื่อมีความทุกข์หรือผิดหวังไม่ได้เข้าปฏิบัติวิปัสสนาฯ ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) ร้อยละ 37.0 คิดว่าเมื่อมีปัญหา เรื่องยุ่งยากใจในชีวิต เช่น ด้วยเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาหน้าที่การงาน ฯลฯ จะมาปฏิบัติวิปัสสนาฯ ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์ที่สูงที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม ร้อยละ 23.0 คิดว่าบางครั้งวิปัสสนาก็ช่วยไม่ได้ความเชื่อเช่นนี้ มีเปอร์เซ็นต์ที่น้อยที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม และร้อยละ 40.0 เมื่อมีปัญหาในชีวิตไม่ได้มาปฏิบัติวิปัสสนาฯ

จากการศึกษาภาคสนามในกิจกรรมทางพุทธศาสนาทั้ง 3 กิจกรรม ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มีความคิดว่า การปฏิบัติวิปัสสนาฯ มิใช่สิ่งทิ้งม गया มีร้อยละ 97.0 มีเปอร์เซ็นต์สูงที่สุดกว่าทั้ง 2 กิจกรรม โดยมีร้อยละ 1.0 เท่านั้นที่คิดว่าวิปัสสนาฯ เป็นสิ่งที่ทิ้งม गया ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังธรรม) ร้อยละ 88.0 คิดว่าการปฏิบัติวิปัสสนาฯ มิใช่สิ่งทิ้งม गया มีร้อยละ 12.0 เท่านั้นที่คิดว่าการปฏิบัติวิปัสสนาฯ เป็นสิ่งที่ทิ้งม गया ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) มีร้อยละ 90.0 คิดว่าการปฏิบัติมิใช่สิ่งทิ้งม गया มีร้อยละ 9.0 ที่คิดว่าการปฏิบัติเป็นสิ่งทิ้งม गया

จำขึ้น แสงฉาย (สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน 2534) ผู้เข้าร่วมปฏิบัติวิปัสสนาเป็นประจำ ให้เหตุผลของการเข้าร่วมในกิจกรรมว่า ต้องการสร้างบุญให้กับตนเอง เพราะเชื่อในคำสั่งสอนของพระภิกษุสงฆ์ว่า การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นบุญประเภทหนึ่ง ที่ทำแล้วไม่ต้องเสียเงิน ไม่เสียทรัพย์สินแต่มีผลผลิตอันสูงส่งมากกว่าบุญประเภทสอง คือ การทำบุญทอดผ้าป่า การสร้างศาลาวัด ฯลฯ แต่การปฏิบัติวิปัสสนาเป็นการพิจารณาสภาพธรรมของตนเอง ซึ่งผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมมีความคิดเห็นคล้าย ๆ กัน เช่น ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มีความคิดร้อยละ 97.0 ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังธรรม) มีความคิดร้อยละ 94.0 และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 มีความคิดร้อยละ 94.0 โดยที่ผู้ปฏิบัติจะรู้สภาวะธรรมภายในจิตใจของตนเองว่าจิตของเรานั้นคิดดี-ไม่ดีอย่างไร คิดเป็นกุศลหรือคิดอกุศล โดยมีสติเป็นตัวยับยั้งพฤติกรรมของแต่ละบุคคล เมื่อมีสติมักจะคิดอะไรแต่สิ่งที่ดี ไม่อยากโกรธแค้น อิจฉาริษยาผู้อื่น เมื่อจิตใจแจ่มใสจะทำให้แก่ชราและที่สำคัญจะทำให้อายุยืนไม่ค่อยเจ็บป่วย

การปฏิบัติวิปัสสนา ผู้ปฏิบัติต้องรักษาศีล 8 เพื่อความสงบทางจิตใจ ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมฟังธรรม) มีความคิดเห็นด้วยร้อยละ 99.0 ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังธรรม) มีความคิดเห็นด้วยร้อยละ 95.0 และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนา) มีความคิดเห็นร้อยละ 95.0 ซึ่งนับว่าทั้ง 3 กิจกรรมที่ความคิดเห็นเหมือนกัน

การปฏิบัติวิปัสสนา ผู้ปฏิบัติได้ฝึกปฏิบัติบ่อยจนเกิดความเคยชิน จะเกิดปัญญาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ซึ่งได้รับการยืนยันจากผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) เห็นด้วยร้อยละ 98.0 ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังธรรม) เห็นด้วยร้อยละ 95.0 ซึ่งมีเท่ากับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนา) สุกัญญา เกิดดี (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2534) ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 ให้เหตุผลของการเข้าร่วมว่า "มีความทุกข์ใจในชีวิตครอบครัว เนื่องจากสามีมีภรรยาบ่อย เมื่อมาปรึกษาท่านเจ้าอาวาส ท่านให้มาปฏิบัติธรรม ตอนมาปฏิบัติใหม่ ๆ จิตใจฟุ้งซ่านปฏิบัติไม่ได้ ปฏิบัติครั้งนี้เป็นครั้งที่ 4 มีสติขึ้นกว่าเดิม คิดได้ว่ามันเป็นกฎแห่งธรรม เราเคยทำเขาไว้ตั้งแต่อดีตชาติคิดได้เช่นนี้ก็สบายใจ ปัจจุบันทำใจได้แล้ว" ร.อ.พุกพิงษ์ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2534) ให้เหตุผลของการเข้าร่วมใน

กิจกรรมว่า "เมื่อได้เริ่มเข้ามาปฏิบัติครั้งแรก ตนเองจะทราบถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ เมื่อยังไม่ได้ปฏิบัติจะเป็นคนอารมณ์ร้อนมาก ต่อมาเมื่อได้เข้ามาปฏิบัติแล้ว ใจเย็นลง จิตใจมั่นคงไม่มีอารมณ์ฉุนเฉียวเช่นแต่ก่อน ผู้ที่ปฏิบัติจะเป็นผู้ทราบถึงสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยจะสังเกตได้จากบุคลิกภาพ ปัจจุบันถ้ามีวันหยุดราชการติดต่อกันหลายวัน ถ้ารู้สึกไม่ค่อยสบายใจจะเข้าปฏิบัติวิปัสสนาฯ วัดอัมพวัน สาเหตุที่เลือกวัดอัมพวัน เพราะ ระยะเวลาอยู่ไม่ไกลจากบ้านมากนัก และที่สำคัญมาแล้วได้รับความสะดวกสบาย เช่น ในเรื่องของอาหาร และที่พักอาศัยทำให้มาแล้วต้องกลับมาอีก

ผู้ปฏิบัติธรรมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) ร้อยละ 50.0 คิดว่าสาเหตุที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่ใช่เพราะอกหักหรือประสบความล้มเหลวในชีวิต ร้อยละ 19.0 คิดว่าบางครั้งผู้อกหักก็เข้าร่วมในกิจกรรมเพื่อต้องการความสงบทางจิตใจ ร้อยละ 31.0 ยอมรับว่า คนที่เข้ามาปฏิบัติส่วนใหญ่จะผิดหวัง อกหักหรือประสบกับล้มเหลวในชีวิต เมื่อเปรียบเทียบกับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังธรรม) ร้อยละ 61.0 คิดคนที่เข้ามาปฏิบัติส่วนใหญ่มีใช้คนอกหักหรือประสบความล้มเหลวในชีวิต มีร้อยละ 21.0 คิดว่าบางครั้งคนที่ผิดหวัง อกหัก หรือประสบความล้มเหลวในชีวิตก็ต้องการความสงบทางจิตใจ ร้อยละ 18.0 ยอมรับว่า คนที่มาปฏิบัติมิใช่คนอกหัก ส่วนผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) ร้อยละ 70.0 ปฏิเสธว่าที่เข้ามาปฏิบัติมิได้ออกหัก ผิดหวัง หรือประสบความล้มเหลวในชีวิต ร้อยละ 14.0 ยอมรับว่าบางครั้งก็น่าจะมีส่วน เพราะการปฏิบัติธรรมทำให้มีสติรู้ว่าตนกำลังทำอะไร คิดอะไร คิดถูกหรือผิด คิดเป็นร้อยละ 16.0 ยอมรับว่าที่มาปฏิบัติเพราะอกหักหรือประสบความล้มเหลวในชีวิต

ฉะนั้นการปฏิบัติวิปัสสนาก็มีฐานทั้ง 3 กิจกรรม ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมยอมรับว่าการปฏิบัติมีอันสูงส่งที่สุด ทำง่าย เหมาะสำหรับทุกเพศทุกวัย ซึ่งผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 1 (ร่วมทำบุญ) มีความเชื่อร้อยละ 86.0 ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 2 (ร่วมฟังธรรม) มีความเชื่อร้อยละ 87.0 และผู้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ 3 (ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาฯ) มีความเชื่อร้อยละ 90.0

จากการศึกษาสรุปได้ว่า คุณลักษณะที่แสดงให้เห็นถึง ความสามารถในการปฏิบัติ วิสัยทัศน์ก็มีพื้นฐานที่รู้แจ้งเห็นจริงในการปฏิบัติธรรม จนเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นเป็นเหตุให้ ประชาชนสนใจเข้าร่วมปฏิบัติธรรมกันอย่างมากมาย และเป็นที่ยอมรับของประชาชนทุกกลุ่มชน นั้นสอดคล้องกับ Bernard M. Bass (1960 : 87-89) คือการที่จะทำให้ประชาชนเคารพ นับถือ เข้าร่วมในกิจกรรมได้มากขึ้นอยู่กับ

- ก. สถานภาพ (status) คือ ลักษณะการเป็นผู้นำเหมือนกับความสำคัญของ ตำแหน่งของคนนั้น ๆ
- ข. การยกย่องนับถือ (esteem) คือว่าลักษณะความเป็นผู้นำเป็นที่รวมของความ สนใจ ผู้ได้รับการยกย่องนับถือมักจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำด้วย
- ค. พฤติกรรม (Behavior) ผู้ที่แสดงพฤติกรรมในการนำเนื่องจากการที่มี ตำแหน่งต่างกัน พฤติกรรมในการนำก็ต่างกันออกไปด้วย
- ง. อิทธิพล (influence) การที่อิทธิพลเหนือคนอื่น และชักนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม

ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่า หลักธรรมคำสั่งสอนในพุทธศาสนานั้น มิใช่เป็นเรื่องที่ เกินความสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมยอมรับว่า หลักธรรมคำสั่งสอนเป็นที่ยึด เห็นยิวจิตใจ แต่ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ได้ศึกษาและนำไปปฏิบัติ เนื่องจากมี เหตุผลอยู่ในตัว สามารถนำไปปฏิบัติได้ทุกโอกาส เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้ การดำเนินชีวิตเป็นไปในแนวทางที่ถูกที่ควร และก่อประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด

นอกจากนี้สิ่งที่เป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้ผู้มาเข้าร่วมกิจกรรมมาแล้ว ต้องกลับมาเข้า ร่วมในกิจกรรมอีกคือ ผู้นำมีอำนาจบารมี (Charisma) ลักษณะพิเศษของเจ้าอาวาสเป็นอำนาจ ที่ทำให้คนศรัทธา เกิดความเชื่อถือ จนสามารถครองใจผู้อื่นได้นั้น อำนาจชนิดนี้ได้มาจากการ ปฏิบัติวิสัยทัศน์ที่มีพื้นฐาน ซึ่งผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม ยอมรับว่าเป็นอำนาจบารมีที่ นำศรัทธาเชื่อถือ และสามารถพิสูจน์ได้โดยการปฏิบัติธรรม ฉะนั้นจากการศึกษาจะเห็นได้ว่า ลักษณะกิจกรรมการเข้าร่วมทั้ง 3 กิจกรรมไม่แตกต่างกันเนื่องจากท่านเจ้าอาวาสมีบทบาทสำคัญ ในกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม